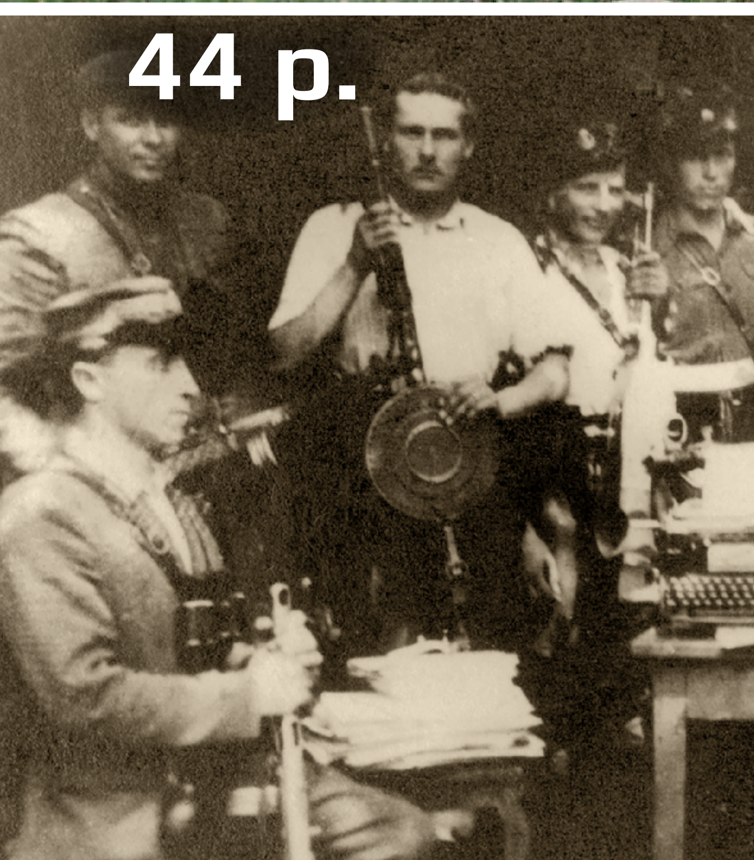

2020 Nr. 1 (2089)
SAUSIS

Turinys

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

politinė ar karinė krizė kokiame nors nuo Europos bent kiek nutolusiame regione, pasaulinio masto sporto žaidynės ar bet koks kitas pasaulio galingųjų valstybių dėmesį beatodairiškai prikaustantis įvykis bent jau pastarąjį pusamžį Rusijai, kaip ir jos pirmtakei Sovietų Sąjungai, visuomet būdavo puikus pretekstas detonuoti savo įtakos užtaisus „artimajame Kremliaus užsienyje“.

Pavyzdžių toli ieškoti nereikia: 2008 m. Pekino vasaros olimpinės žaidynės ir Rusijos armijos invazija į Sakartvelą; 2014 m. pasaulio futbolo čempionatas Brazilijoje ir beveik prieš pat jį įvykdyta Krymo aneksija.

Lietuva šiame agresoriaus „nuopelnų“ sąraše taip pat turi savo vietą. Pamenate, juk prieš pat 1991-ųjų Sausio 13-osios įvykius „visomis apsukomis“ vystėsi Persijos įlankos krizė, pasibaigusi triuškinančiu Irako pralaimėjimu po operacijos „Audra dykumoje“.

Šiandien pasaulio galingųjų dėmesys ir vėl sutelktas minėtame regione, persismelkusiame neapykanta Jungtinėms Amerikos Valstijoms ir apraizgytame tarpusavyje glaudžiai susipynusiais geopolitiniais, finansiniais bei religiniais interesais.

Sutapimas ar ne, tačiau, vis kaistant „Irano klausimui“, lyg ir nepastebimai, bet tolygiai intensyvėjo užkulisiniai signalai apie galutinę Kremliaus įtakos įtvirtinimo Baltarusijoje stadiją, kurią reikėtų įvardyti kaip „sąjunginės valstybės“ idėjos įgyvendinimą.

Todėl šiemetiniai Sausio 13-osios atminimo laužai veikiau yra priminimas būti ir išlikti itin budriems bei pasiryžusiems, įpareigojantys saugoti ir ginti teisę gyventi su savo Vėliava.

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

Vyr. srž. spec. Ievos Budzeikaitės nuotr.

KARYS

Žurnalas KARYS įsteigtas Lietuvoje 1919 m. – Nepriklausomybės kovų metais. Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstijose 1950 m. Atkurtas Lietuvoje 1991 m.

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius Darius Varanavičius, tel. (8 5) 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis, tel. (8 5) 273 5744
- korespondentai: Ilona Skujaitė tel. (8 5) 210 3896, Žydrė Švobienė, tel. (8 5) 278 5285, Darius Sutkus, tel. (8 5) 273 5744, Kazys Jonušas, tel. (8 5) 264 8573,
- dizainerė Aistė Lapinskaitė, tel. (8 5) 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė, (8 5) 210 3895
- archyvo tvarkytojas Valdas Balciukevičius, tel. (8 5) 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti šį žurnalą kreiptis: tel.: (8 5) 210 3895, (8 5) 210 3897 arba el. paštu *Ausra.Narsutyte@mil.lt*

I ir IV viršeliuose

Vytauto Didžiojo karo muziejaus nuotr.

Plakate

Vytauto Didžiojo karo muziejaus nuotr.

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija.
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.
- Nuotraukos, rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.
- Tiražas 3 000 egz.
- Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
- Formatas 60 x 90/8 ISSN 2029-5669.
- Užs. GL-43

Lithuanian military magazine KARYS (*THE WARRIOR*): Totoriu str. 25, LT-01121, Vilnius; phone + 370 5 210 3897, fax + 370 5 273 5550, email *Darius.Varanavicius@mil.lt*

LITVINIZMAS: ISTORIJA, PRIELAIDOS, PERSPEKTYVOS

XIII A. PAMINĖTAS BALTOSIOS RUSIOS (LOT. *RUSSIA ALBA*) PAVADINIMAS ILGAINIUI IMTAS VARTOTI ĮVARDIJANT SENRUSIŲ APGYVENDINTĄ AREALĄ, PLYTĖJUSĮ TARP DAUGUVOS IR DNIEPRO UPIŲ PALEI ETNINES LIETUVIŲ ŽEMES.
NUO XIII A. PIRMOSIOS PUSĖS LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS (LDK) VALDOVAI PRADĖJO JUNGTI PRIE SAVO VALDŲ RYTINES SLAVIŠKAS ŽEMES, APYTIKSLIAI ATITINKANČIAS DABARTINĖS BALTARUSIJOS TERITORIJĄ. ANKSČIAUSIAI PRIE LIETUVOS PRIJUNGTA TERITORIJA TAPO VADINAMOJI JUODOJI RUSIA: JAU 1239 M. GARDINO SOSTE VALDĖ MINDAUGO SŪNUS VAIŠELGA. IKI XIII A. PABAIGOS BUVO PRIJUNGTOS IR BALTOSIOS RUSIOS REGIONO KUNIGAIKŠTYSTĖS.

Darius Sutkus

Tiek tuomet, tiek vėliau dabartinių baltarusių protėviams nepavyko sukurti savo valstybingumo ir išugdyti tvirto tautinio identiteto. Formaliai nepriklausomybę Baltarusija gavo tik po to, kai Belovežo sutartimi buvo panaikinta Sovietų Sąjunga (SSRS), bet deklaruodama, kad yra suvereni respublika, Baltarusija nėra atsikračiusi Maskvos įtakos poveikio.

Baltarusijoje vis tebesitęsia savo tapatumo paieškos. Šiuo metu uždrausta baltarusių tautinė vėliava telkia ir dalį litvinistų.

Tautos savasties keliai ir klystkeliai

Be abejo, Baltarusijoje netrūksta žmonių, kuriems rytietiška politinė orientacija nėra sektinas pavyzdys. Savo šaknų ir tapatybės jie ieško praeityje. Deja, šio regiono istorijoje nestinga etninių takoskyrų, religinio nevientisumo ir ideologinių priešpriešų.

Švieži bandymai permąstyti savą praeitį dažniausia grįsti nebrandžiu maksimalizmu, hipertrofavimu ir pretenzijomis. Šia „istorijos liga" mes esame persirgę mažiausia tris kartus: prisiminkime lietuvių kilmės iš romėnų, t. y. Romos didiko Palemono, legendą, į kurią žiūrėta labai rimtai, Abiejų Tautų Respublikos (ATR) bajorų kildinimą iš sarmatų bei XIX a. tautinio atgimimo romantines teorijas apie lietuvių sąsajas su senovės trakais ir frygais (Jonas Basanavičius) ir apie tai, jog lietuvių kalba „tokia sena, kad dar Adomas ir Ieva ja rojuje kalbėję" (Andrius Vištelis-Višteliauskas).

Taigi, mes, lietuviai, jau turime šiokio tokio saiko bei imunitetą paraščių istorijai, o mūsų artimiausių rytinių kaimynų kolektyvinė savivoka kartais su tuo prasilenkia, ir jų istorijos paraštės dažnai tampa karikatūriškai plačios.

Atrodytų, kas čia blogo, kad dar tik besiformuojanti baltarusių tauta bando surasti originalų savo atminties kodą. Logiška, kad baltarusiai (ar dalis jų), pamažu toldami nuo sovietinės tapatybės ir „jaunesniosios rusų sesers" klišių, atsigręžia į LDK istoriją.

Blogai yra tai, kad šiuose baltarusių ieškojimuose ryškėja kiek kitokios LDK kontūrai. Aiškiai konstruojama LDK kaip grynai slaviškos ir (arba) baltarusiškos valstybės paradigma, o istoriniai faktai iškreipiami ir tampa ne tiek mokslinių tyrinėjimų išvadų, kiek ideologijos patvirtinimo priemonėmis. Litvinizmo teorijoje netrūksta ir pseudomokslinės metodologijos arba net atvirų falsifikavimo atvejų.

Litvinizmo ištakos: reveransas carui

Beje, slaviška arba baltarusiška LDK tapatybė nėra nuosekli doktrina. Ji turi savo raidą ir sklaidą, o litvinistai kartais patys nesutaria tarpusavyje. Taigi terminas „litvinizmas" gali būti laikomas bendriniu pavadinimu, kuris aprėpia tam tikrą baltarusiškojo nacionalizmo sritį, susidedančią iš daugelio skirtingų interpretacijų. Taigi pirmiausia reikėtų apžvelgti paties litvinizmo ištakas ir pagrindinius jo atstovus.

Daugelis litvinizmo istoriją pradeda savamoksliu tyrinėtoju Mikola Jermalovičiumi, apie kurio tyrinėjimus dar kalbėsime. Tačiau noro matyti LDK kaip slavišką valstybę šaknys glūdi giliau.

Įsivaizduokime: Rusijos imperija, 1795 m. gavusi dalį ATR teritorijos, turi kuo greičiau ištrinti senąjį LDK identitetą ir pakeisti jį labiau savas reikmes atitinkančiu. Tam reikalingi lojalūs ir talentingi vadinamieji socialiniai inžinieriai – geriausia tokie, kurie būtų susigyvenę su ta kultūra, kurią norima pakeisti. Toks specialistas atsirado. Tai buvo Vilniaus universiteto mokslininko Lelevelio mokinys Juzefas (rusiškuose šaltiniuose – Osipas) Sienkovskis (1800–1858), gimęs netoli Vilniaus, studijavęs orientalistiką, vėliau tapęs Sankt Peterburgo universiteto profesoriumi. Jis rašė ir publikavo daug tekstų, dažnai net ne akademinių. J. Sienkovskio beletristiką kritikai vertino kaip lengvo pobūdžio literatūrą – ją skaitant nereikia daug galvoti.

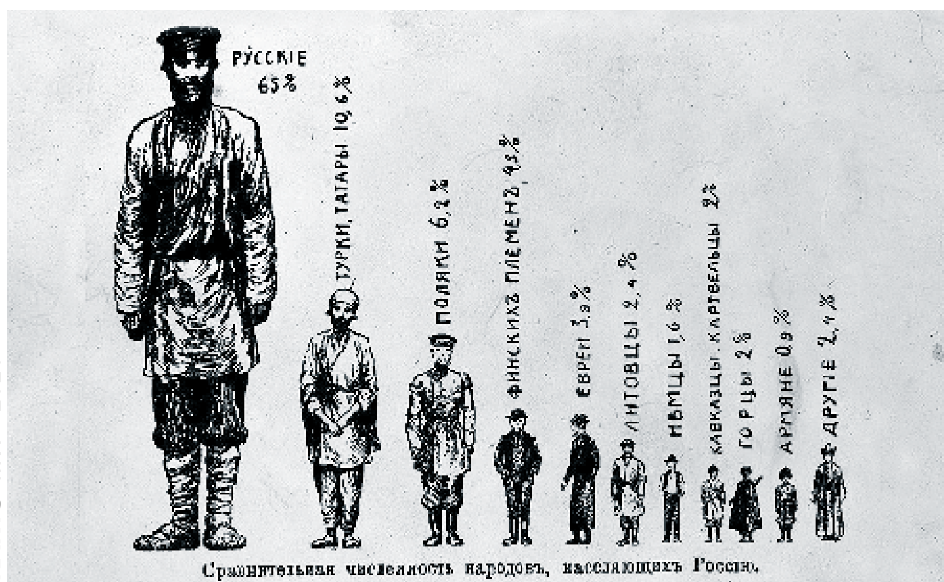

Juzefas Sienkovskis – vienas pirmųjų pseudoistorikų, teigęs, kad LDK – slaviška valstybė.

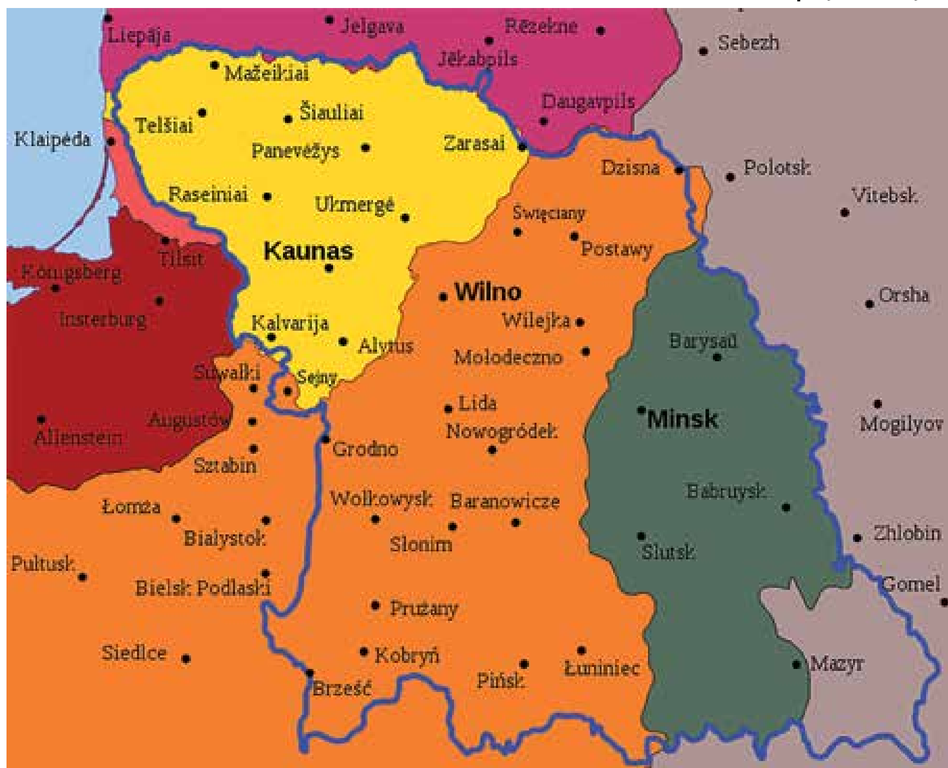
Apie 1835 m. J. Sienkovskis, vadovaudamasis konjunktūriniais motyvais, pradėjo plėtoti teoriją, kad LDK susiformavo kaip slaviška valstybė, kuriai pagrindus padėjo nuo mongolų antpuolių labiau į Vakarus pasitraukusi dalis rusėnų. Neva tai buvusi alternatyvi, atsarginė, „nemongoliška" Rusia, save vadinusi Litva, kurią J. Sienkovskis su patosu vadino „rusiškumo Vatikanu".

Kitas su carine administracija bendradarbiavęs lenkakalbis pseudoistorikas – J. Sienovskio bendraamžis, kiek ilgiau gyvenęs I. Kulakovskis, propagavo tezes, neva Lietuva buvo slaviška dar iki susikuriant LDK, o etniniai lietuviai joje neturėjo kokios nors žymesnės įtakos.

Be abejo, šios Maskvos politiką atliepiančios teorijos visiškai atitiko ir jos vystomą rusų pradų atgaivinimo ideologiją, kuri vėliau buvo plėtojama pagal stačiatikybės, patvaldystės ir liaudiškumo bei panslavizmo doktrinas.

Rusijos imperijoje lietuviai išskiriami kaip atskira tautybė. Pažymėtina, kad jie įvardyti *litovcy*, o ne *litviny*.

XX a. permainų virtinė. Matosi Lietuvos Respublika, Lenkijos okupuota vadinamoji Vidurio Lietuva ir BSSR. Litbelo kontūrai pažymėti mėlynai.

XX a.: permainos keičia permainas

Carizmo ideologijoje nacionalinė politika vaidino tik tokį vaidmenį, kiek atitiko didžiarusiškumo interesus. Iki tol, kol Maskvos kunigaikštystė nepradėjo tituluoti savęs Rusija, slaviškos kilmės gyventojų skirstymas buvo sąlyginai paprastas: rusėnai (ATR pavaldiniai) ir maskvėnai. Maskvai asimiliavus naujas teritorijas, slavakalbių skirtumai suvokti gana aštriai. Jiems užglaistyti pasitelktas etnosocialinis konstruktas „bendra rusų liaudis“ arba „didžioji rusų tauta“, rusiškuose šaltiniuose dar vadinama triviene rusų liaudimi (rus. *триединый русский народ*), grindžiamas neva istorinės Rusios gyventojų didžiarusių, mažarusių ir baltarusių bendrumu. Tačiau tituline Rusijos imperijos nacija vis dėlto buvo įvardijami didžiarusiai, t. y. buvę Maskvos didžiosios kunigaikštystės pavaldiniai.

O baltarusiais vadinti tie rusėnai, kurie savo metu gyveno buvusiose LDK žemėse, beje, patys save dažnai įvardydavę dvejaip, tiesiogiai siedami su praeitimi, – rusėnais (t. y. rusų kalba kalbančiais (buvusios) LDK gyventojais) arba tiesiog litvinais (norėdami pabrėžti, kad kalba rusiškai, išpažįsta stačiatikybę, tačiau nėra maskvėnai). Taigi slavakalbių LDK gyventojų samprata – reliatyvus dalykas. Ji varijavo priklausomai nuo to, kas apie tai kalbėdavo – katalikams jie buvo rusėnai (tačiau savi, ne maskvėniški), o maskvėnams – litvinai.

Ši detalė labai reikšminga, nes politinio pavaldumo atgarsiai ir konfesinė priklausomybė ilgą laiką buvo svarbiau už etninę savimonę. Kaip tik dėl šio susimaišymo galima labai ilgai ir nevienareikšmiškai interpretuoti, kas buvo Adomas Mickevičius ar Kostas Kalinauskas, – lietuviai, lenkai ar baltarusiai, kaip argumentus pateikiant jų gyvenamąją vietą, kalbą ar tikybą.

XIX a. Tautų pavasaris (1848–1849 revoliucijos) iškėlė etninės savivokos ir apsisprendimo svarbą. Šiuo atveju lietuviai bent keliais dešimtmečiais lenkė baltarusius. Lemiamos reikšmės turėjo atskira kalba, lotyniški rašmenys, priklausomybė Romos katalikų bažnyčiai. Baltarusiai buvo stipriau veikiami vadinamojo vyresniojo brolio, bet apie 1880 m. jau galima kalbėti susidarius tam tikrą branduolį baltarusių, suvokiančių save kaip atskirą etnosą. 1915 m. tautinio demokratinio judėjimo atstovas Vaclavas Lastovskis iškėlė savarankiškos baltarusių valstybės idėją, jos teritoriją apibrėždamas etniniu ir kalbiniu pagrindu.

Imperijos žlugimo pradžia buvo palanki permainoms. 1917 m. kovą įvyko baltarusiškų tautinių organizacijų suvažiavimas ir buvo įsteigtas Baltarusijos nacionalinis komitetas, jo lyderiu tapo R. Skirmuntas. Jis kreipėsi į laikinąją vyriausybę Sankt Peterburge, prašydamas Baltarusijos autonomijos Rusijos sudėtyje.

Tačiau pirmuoju nepriklausomu baltarusių valstybiniu dariniu tapo 1918 m. kovo 25-ąją paskelbta tautinė demokratinė Baltarusijos Liaudies Respublika. Skirtingai nuo Lietuvos Respublikos, įkurtos tų pačių metų vasario 16 d., baltarusių nepriklausomybė gyvavo neilgai – sekdama įkandin besitraukiančių vokiečių, šią šalį užėmė bolševikų kariuomenė.

Litbelo čekistų antspaudas, jo rekvizitai – tik rusų kalba.

1918 m. gruodžio 30–31 d. Smolenske buvo sukurta bolševikinė Baltarusijos laikinoji revoliucinė darbininkų ir valstiečių vyriausybė, kuriai vadovavo Zmiceris Žylunovičius (Зьміцер Жылуновіч). 1919 m. sausio 1 d. revoliucinė vyriausybė išleido manifestą, paskelbdama Baltarusijos Sovietų Socialistinės Respublikos (BSSR) sukūrimą. 1919 m. sausio 5 d. ši vyriausybė persikėlė į Raudonosios armijos užimtą Minską, kuris tapo šios respublikos sostine.

Po pirmųjų rimtų puolančios Raudonosios armijos ir lenkų dalinių mūšių (1919 m. vasario 14 d.) Lenkijos legionai kovo pradžioje perėjo į puolimą. 1919 m. vasario 27 d. Rusijos komunistų partijos nurodymu, BSSR susijungė su Vinco Mickevičiaus-Kapsuko įsteigta Lietuvos Sovietų Socialistine Respublika (LSSR) į keistą darinį – LitBel (Litbelą). Jis gyvavo iki rugpjūčio mėnesio. 1919 m. balandį Lenkijos kariuomenei okupavus

Savamokslio tyrinėtojo Mikolos Jarmalovičiaus menama „istorinė Lietuva“.

Vilnių, Raudonoji armija buvo priversta trauktis į Baltarusijos rytus, kur vėl buvo suformuota BSSR. Ji apėmė tik nedidelę dabartinės Baltarusijos Respublikos dalį. Rytines ir vakarines šios šalies teritorijas buvo „nukandusios“ sovietų Rusija ir Lenkija. Šis *status quo* nusistovėjo iki pat II pasaulinio karo.

Kaip pažymi prof. Gintautas Mažeikis, *de facto* Litbelas kažką reiškė 1919 m. vasario–kovo mėnesiais. Paskui šis darinys prasmego šių šalių piliečių pasąmonės šiukšlyne ir buvo nugrūstas į neregimąjį vertybių dugną. Tai buvo savotiška sovietinė LDK mutacija, militaristinė, negyvybinga, egzistuojanti tik kaip autoritarinė bolševikinė vizija. Vis dėlto šiame dugne besislepiančios ideologinių mutacijų energijos tam tikromis aplinkybėmis gali būti sujudintos ir paveiktų dabarties gyvenimą.

Litvinizmas tarpukariu

Sovietinamos BSSR gyventojams negalėjo rūpėti kokios nors tautinės aspiracijos. Litvinizmo konstravimo estafetę perėmė Lenkija. Tautinės Lietuvos Respublikos egzistavimas trukdė Juzefo Pilsudskio (Józef Piłsudski) planams sukurti Lenkijos didvalstybę. Lietuvą tuometinė lenkų savimonė suprato ne kaip etninį darinį, o kaip savotišką ATR tąsą. Jų užimta teritorija, apėmusi dalį etninių lietuviškų žemių, įskaitant Vilniją, buvo vadinama Vidurio Lietuva. Šio pavadinimo kontekstas leidžia suprasti, kad *Litwa* (lenk.) didžialenkiškų suvokimu turėjo būti laikomos tiek į vakarus, tiek į rytus nuo Vidurio Lietuvos plytinčios teritorijos, apgyvendintos tiek etninių lietuvių, tiek baltarusių. Beje, ir J. Pilsudskio atsišaukime, išplatintame užėmus Vilnių, kreipiamasi „į buvusius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyventojus“ (!).

Lietuvių deklaruojamas lietuviškumas ir nepriklausomos tautinės valstybės siekis neatitiko tuometinių polonizatorių suvokimo ir gadino jiems žaidimą. Noras paneigti etninių lietuvių teisę vadintis lietuviais tapo kai kurių lenkų šovinistų pirmenybinės reikšmės uždaviniu.

Kodėl atsirado toks poreikis

Lenkų istoriko Kšyštofo Buchovskio (Krzysztof Buchowski), studijoje „Litvomanai ir polonizatoriai“ (nesutrumpintas pavadinimas lenkų kalba *Litwomani i polonizatorzy. Mity, wzajemne postrzeganie i stereotypy w stosunkach polsko-litewskich w pierwszej połowie XX wieku*) rašoma: „Abiems besiginčijančioms pusėms pirmaeilės svarbos klausimu tapo nustatyti, kas iš tiesų buvo „lietuvis“, t. y. kas iš tiesų turėjo teisę į istorinį ir teisinį paveldą....“

Lenkų propagandistai ėmėsi įrodinėti, kad Lietuvos Respublikos gyventojai – apsišaukėlė tauta, lietuvisai, nieko bendro neturį su „teisingais“, „istori-

Oficialiajame Baltarusijos gyvenime taip pat kyla susidomėjimo iki tol mažai tyrinėtu istorijos tarpsniu. Gedimino paminklas Lydoje.

Baltarusiško LDK suvokimo eksportas. Baleto „Vytautas“ gastrolių Lietuvoje plakatas.

niais“ lietuviai (litvinais).

Ypač pasistengė sulenkėjęs moravas Feliksas Karolis Konečnas (Feliks Karol Koneczny). Savo knygoje „Lenkija tarp Rytų ir Vakarų“ (lenk. *Polska między Wschodem a Zachodem*) ir kituose veikaluose jis gausiai vartoja terminus: „letuwskije“, „Letuwa“ arba „letuwini“ kaip „netikrų lietuvių“ pavadinimą. F. Konečnas įrodinėjo, kad Vilnius – ne lietuvisų, o istorinių litvinų, t. y. lenkams priklausantis miestas.

Daugelį šių tarpukariu atsiradusių lenkų „atradimų“ šiuo metu labai mielai naudoja ir dalis dabartinių baltarusių litvinistų. Be to, papildomo peno įvairioms jų pretenzijoms prideda to meto geopolitiniai lūžiai – Vilnijos okupacija ir šio krašto polonizacija, vėlesnės jos „grąžinimo“ Lietuvai peripetijos.

Estafetę perima baltarusiai

Sovietmečiu baltarusių savimonė buvo užguita. Visuomenėje vis labiau įsigalėjo rusų kalba, šalies ypatumai buvo akcentuojami skurdžiai, galiausiai jų nebuvo ir ieškoma. Sovietinė Baltarusija – tai agrarinė šalis, vadinamajame Didžiajame Tėvynės kare išvysčiusi didelio masto antinacistinį partizaninį judėjimą, kurios sostinė – miestas-didvyris Minskas. Šių pagrindinių gairių sovietiniams ideologams visiškai pakako. Praeitis skendėjo visiškoje nežinomybės migloje. Prisireikus užsiminti apie LDK, visada būdavo pažymima, kad tai kažkokia bloga feodalinė atgyvena.

Prasidėjus vadinamajam atšilimui, po 1960-ųjų Baltarusijos spaudoje, ypač žurnale „Polymia“, pradėjo rastis publikacijų, kurių autoriai gana nedrąsiai, bet pakankamai aiškiai ėmė vystyti temą, kad LDK nebuvo tai, ką bandė nupiešti Maskvos ideologai. Iš esmės tai buvo reakcija į rusiškąjį šovinizmą ir rusifikacijos politiką.

Šias dalies visuomenės nuostatas labai atitiko savamokslio istoriko Mikolos Jermalovičiaus darbai. Susidomėjęs LDK, jis pradėjo aiškintis, ką jam reiškia terminas „Litva“. M. Jermalovičiaus metodologiją kažin ar galima pavadinti itin griežta: atvirkščiai, galima teigti, kad jo išvados dažnai ėjo pirmiau tyrimų duomenų. Pavyzdžiui, Lietuvos ištakų M. Jermalovičius ieškojo pagal vietovardžių su pavadinimu Litva paplitimą. Pagal jį Lietuvos pradžia – teritorijoje tarp Minsko ir Naugarduko. M. Jermalovičius padaro išvadą, kad Lietuva – tai baltarusiškos žemės, kurių dalį neva užėmusi dabartinė Lietuva. Pagal M. Jermalovičiaus pradėtą liniją, lietuviška arba baltiška teritorija galima laikyti tik Žemaitiją, o Aukštaitija – tai neva dirbtinai sugalvotas etnografinis regionas, užimąs dalį baltarusiškų žemių.

Kitas tuo pat metu pradėjęs savo litvinizmo teoriją vystyti tyrinėtojas – Pavlas (Paula) Urbanas. Jis savo veiklą pradėjo išeivijoje. Skirtingai nuo M. Jermalovičiaus, šis neslėpė savo antisovietiškumo, kritikuodamas sovietinių istoriografijos šaltinių medžiagą. Jo parašytos studijos: „Apie nacionalinį LDK pobūdį ir istorinį terminą Litva“, „Istorinių faktų šviesoje“, „Senovės litvinų etninės priklausomybės klausimu“, „Senovės litvinai. Kalba, kilmė, etninė priklausomybė“ (pastarosios net keturi leidimai).

Pamažu litvinizmo kontekstas platėjo. Tūkstantmečio pabaigoje radosi ir daugiau šios idėjos plėtotojų ir jų darbų. LDK, kaip baltarusių valstybės su baltarusių valdovais populiarinimu užsiėmė Vytautas Čaropka (Вітаўт Чаропка), o Aliaksandras Kraucevičius (Аляксандр Краўцэвіч) teigė, kad senoji Lietuvos valstybės sostinė buvo Naugardukas ir Mindaugas karūnavosi būtent ten.

Šiuo metu Aliaksandras Lukašenka laviruoja tarp Rytų ir Vakarų, tačiau grėsmė būti integruotai į Rusijos politinę orbitą stipriai padidėjusi.

Dalis litvinistų pamažu įtraukiami į prieš Lietuvą nukreiptą veiklą. Kol kas – tik mintimis ir žodžiais.

Per pastaruosius kelerius metus litvinistų gretos gerokai išaugo. Padaugėjus šios teorijos pasekėjų, neišvengiamai prasidėjo skaidymasis į dar smulkesnes kryptis, neretai gana radikalias tiek istoriškai, tiek ideologiškai. Štai tik keletas prielaidų, populiarių tarp skirtingų litvinizmo pasekėjų:

- *lietuvių kilmės iš finų-ugrų teorija* – patogi, norint pagrįsti teritorijų slaviškumą, neva, atėjūnai lietuvisai išstūmė iš istorinės Lietuvos žemių vietinius senrusius – baltarusių protėvius;
- *gotų įtaka būsimoms LDK žemėms* – prieinama iki tokių kuriozų, kad savindamiesi LDK kunigaikščius, litvinistai neigia baltišką jų vardų kilmę, bet įrodyti slaviškos šių vardų kilmės nepavyksta, todėl litvinistai ėmėsi kildinti juos iš gotų kalbos;
- *lietuvių kalbos neigimas, tiksliau, laikymas ją naujadaru* – tarp litvinistų gimsta tokie naratyvai: esą LDK pagrindinė kalba buvusi senovės baltarusių; LDK valdovai kalbėję būtent ja, žemaičiai, tiesa, kalbėję sava kalba, bet lietuvių kalbos apskritai nebuvo, ji atsiradusi dirbtinai – norėdami susilpninti baltarusių įtaką LDK, ją išrado čia atvykę jėzuitai. Dar radikalesnė šios sąmokslo teorijos versija: lietuvių kalbą sumanė Jonas Jablonskis (beje, šis naratyvas naudojamas ir lietuviškuose šaltiniuose, sietinuose su Kremliaus propaganda. Ir tai ne atsitiktinis sutapimas).

Taigi dalis litvinizmo teorijos adeptų užsiima ne moksliniais tyrimais ar ieškojimais, bet gryna ideologija ir propaganda. Veikiausiai kažkas suprato: užsidėjus litvinisto kaukę, galima deformuoti kaimyninių šalių istoriją, skatinti abipusį nepasitikėjimą ir kurstyti tautinę neapykantą. Socialiniuose tinkluose tai kartais transformuojasi į tiesioginius įžeidinėjimus ir nemažas internetines batalijas. Nejauku pagalvoti, kas būtų, jei ši virtuali agresija rastų pretekstą tapti realybe...

Oficialioji pozicija

Ko gero, radikalia veikla paprastai užsiima tik marginalizuota mažuma. O kaip vertina ir pateikia LDK paveldą oficialusis Minskas?

Šis klausimas ir paprastas, ir sudėtingas. Priimta manyti, kad Baltarusija – savotiškas sovietinis rezervatas su autokratiniu Aliaksandro Lukašenkos (Аляксандр Лукашэнка), kuris nuolat gudriai išlaviruoja tarp Rytų ir Vakarų, valdymu. Atrodytų, kad jau pirmieji jo žingsniai valdžioje nebuvo palankūs tautiškumui: uždraustas baltarusiškas Vytis (balt. *Пагоня*) ir tautinė vėliava. Vėlesnį jo požiūrį į nacionalizmą galima apibūdinti kaip nuosaikų – kartais

Sovietų Rusijos komunistų partijos (bolševikų) Centro komiteto narys Michailas Kalininas (pirmoje eilėje iš kairės antras) susitikime su Lietuvos ir Baltarusijos Sovietų Socialistinės Respublikos (Litbelo) liaudies komisarų tarybos nariais (pirmoje eilėje iš kairės): karo reikalų liaudies komisaras Josifas Unšlichtas, tarybos pirmininkas ir užsienio reikalų liaudies komisaras Vincas Mickevičius-Kapsukas, antroje eilėje centre – vidaus reikalų liaudies komisaras Zigmas Aleksa-Angarietis. Minskas, 1919 m. birželis.

A. Lukašenka pasisako prieš vieną ar kitą tautiškumo apraišką, kartais nutyli arba net pritaria. Baltarusija daug didesnė valstybė nei Lietuva, ir nuomonių pasirinkimas čia palyginti labai platus: senieji istorikai ir toliau orientuojasi pagal sovietines gaires bei metodologiją, tačiau netrūksta ir litvinistinės pakraipos mokslininkų. LDK, kaip naują tyrinėjimų objektą, jie dažniausia vertina atsargiai, ieškodami tam tikrų kompromisų. Be abejo, yra ir istorijos radikalų, dažniausia stipriai nutolusių nuo akademizmo principų, tačiau jie reiškiasi neformaliai arba bulvarinėje žiniasklaidoje.

Tačiau oficialūs pokyčiai istorinėje savimonėje matomi. Pavyzdžiui, prireikė maždaug penkiolikos metų, kad mokykliniuose istorijos vadovėliuose būtų pradėtas minėti Vytautas, o dabar jis jau vadinamas Didžiuoju. Statomi paminklai Mindaugui, Gediminui ir Algirdui. Pamažu į Baltarusijos istoriją grąžinamos ir žymios didikų giminės, pvz., Radvilos. Atstatomos buvusios LDK pilys, kuriomis niekas anksčiau nesirūpino. Pasitaiko ir kritiško LDK raidos vertinimo, ir tam tikrų istorijos recidyvų, pvz., netikėtai prasimuša neigiami Liublino unijos ar katalikybės sustiprėjimo LDK vertinimai.

Baltarusiai galiausiai turėtų suvokti, kad LDK – svarbus istorijos tarpsnis, kuris buvo itin reikšmingas jų tautos ir kalbos formavimuisi. Tikintis geriausio scenarijaus, litvinistiškasis radikalizmas su laiku turėtų nunykti.

Deja, kol kas Baltarusija – lygtis su daug nežinomųjų. Šalyje veikia galybė mąstymo šablonų ir visuomeninių jėgų, o jų pusiausvyrą kol kas palaiko A. Lukašenkos valdymo galia. Niekas nesiims tiksliai prognozuoti pasekmių, jei ši esama padėtis sutriktų.

Priemonė – kieno rankose

Atsigręžimas į praeitį, įskaitant ir litvinizmo teoriją, bent jau pradiniame etape, buvo susiję su tautine savimone, kaip šiokiu tokiu pasipriešinimu sovietizavimui ir rusifikacijai. Prasidėjus tautiniams atgimimams ir baltarusiai vis laisviau galėjo reikšti savo nuostatas. Ne veltui per pirmuosius Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio renginius buvo

Litbelo Centro vykdomojo komiteto pirmininkas Kazimieras Cichovskis.

galima išvysti nepriklausomos Baltarusijos vėliavų – baltų su raudona juosta per vidurį, – o kiek vėliau Baltarusijoje buvo įteisintas ir savas Vyčio variantas. Tiesa, neilgam.

LDK paveldo interpretacijos dabartinėje Baltarusijoje, kaip jau minėta, nevienalytės. Apytikriai jas galima skirstyti į nuosaikias ir radikalias sroves.

Pirmoji jų nukreipta į pastangas jei ne perkonstruoti, tai bent praturtinti ir pagražinti savąją istoriją naujais naratyvais, nes ilgai nutylimas vakuumas LDK istorijos tarpsnyje tiesiog prašosi būti užpildomas. Tarkim, kita LDK tauta – ukrainiečiai – tokio poreikio beveik neturi, nes jų pagrindinis istorijos centravimas susiveda į Kijevo Rusią.

Graži istorija – puiku, tik kurti ją reikėtų ant tvirtų pamatų, remiantis faktais, o ne prielaidomis ar spėlionėmis. Nereikia pamiršti, kad istorija – tai vienas iš ideologijos ramsčių, ant kurių savo ruožtu laikosi valstybingumas.

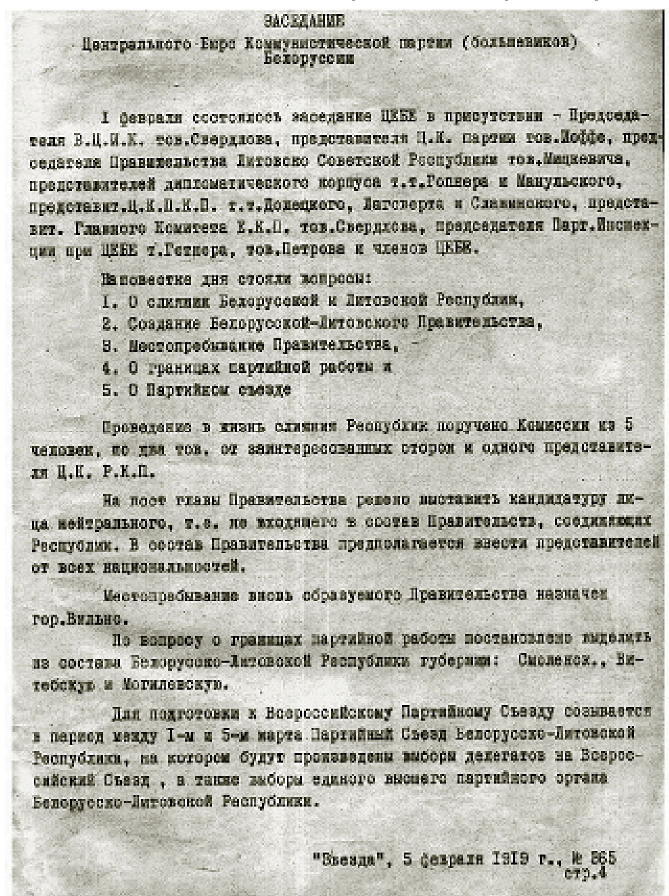
Baltarusijos valstybingumas jau kuris laikas yra kryžkelėje. Atsiranda vis daugiau ženklų, kad ji gali tiesiog tapti Rusijos dalimi. Įvairūs pavadinimai, pvz., „sąjunginė valstybė“, ko gero, mažai keičia esmę.

O tarp baltarusių aštrėja radikalių nuotaikų, įskaitant ir litvinizmo judėjimą. Atrodytų, kad tai natūrali tautos reakcija į galimas permainas, tačiau yra ir tokių požymių, kad radikalųjį litvinizmą bando perimti Maskvos propagandos mašina, o kai kurie litvinizmo aktyvistai – tiesiog „trolių fabriko“ darbuotojai. Bent jau jų bendravimo schemos visiškai identiškos: įžeidinėjimai, tautinės neapykantos kurstymas, provokuojantys pasisakymai.

Kai kurie jų labai aiškiai pakartoja antilietuviškos Kremliaus propagandos schemas: neigti Lietuvos valstybingumą ir teritorinį jos vientisumą, pristatyti Vilnių kaip slavišką miestą ir pan.

Ar tik nebando žongliruodami baltarusių nacionaliniais jausmais Kremliaus polittechnologai jų energiją nukreipti ne antimaskvietiškoms manifestacijoms, o Lietuvos link? Galbūt jie tikisi, kad ateityje, susiklosčius aplinkybėms, pačių baltarusių rankomis bus galima atsiimti Vilnią arba net sukurti kažką panašaus į Litbel-2?.. ■

Lietuvos ir Baltarusijos komunistų partijos (bolševikų) Centro komiteto 1919 m. vasario 5 d. posėdžio Vilniuje protokolo priedas.

ЗАСЕДАНИЕ
Центрального Бюро Коммунистической партии (большевиков) Белоруссии

I февраля состоялось заседание ЦББ в присутствии – Председателя В.Ц.И.К. тов.Свердлова, представителя Ц.К. партии тов.Иоффе, председателя Правительства Литовско Советской Республики тов.Мицкевича, представителей дипломатического корпуса т.т.Гопнера и Мануильского, представит.Ц.К.П.К.П. т.т.Донецкого, Лигсверта и Славинского, представит. Главного Комитета Е.К.П. тов.Свердлова, председателя Парт.Инспекции при ЦББ т.Гетнера, тов.Петрова и членов ЦББ.

На повестке дня стояли вопросы:

1. О слиянии Белорусской и Литовской Республик,
2. Создание Белорусской-Литовского Правительства,
3. Местопребывание Правительства, –
4. О границах партийной работы и
5. О Партийном съезде

Проведение в жизнь слияния Республик поручено Комиссии из 5 человек, по два тов. от заинтересованных сторон и одного представителя Ц.К. Р.К.П.

На пост главы Правительства решено выставить кандидатуру лица нейтрального, т.е. не входящего в состав Правительств, соединяющих Республик. В состав Правительства предполагается ввести представителей от всех национальностей.

Местопребывание вновь образуемого Правительства назначен гор.Вильно.

По вопросу о границах партийной работы постановлено выделить из состава Белорусско-Литовской Республики губернии: Смоленск., Витебскую и Могилевскую.

Для подготовки к Всероссийскому Партийному Съезду созывается в период между I-м и 5-м марта Партийный Съезд Белорусско-Литовской Республики, на котором будут произведены выборы делегатов на Всероссийский Съезд, а также выборы единого высшего партийного органа Белорусско-Литовской Республики.

"Звезда", 5 февраля 1919 г., № 865
стр.4

Lietuvos centrinio valstybės archyvo, alkas.lt, tiketa.lt, miestai.net, pl.wikipedia.org, facebook.com, newsweek.com nuotr.

Ilona Skujaitė

„ĮSIVAIZDUOJU, KAD JI GALĖJO GYVENTI ČIA, VILNIAUS SENAMIESTYJE, GRAŽIAME *LA BELLE ÉPOQUE* STILIAUS TARNYBINIAME BUTE SU TARNAIS, NES JADVYGA KOLENDOWNA BUVO LIETUVOS KARIUOMENĖS KARININKO DUKRA, TAIGI ŠEIMA VEIKIAUSIAI GALĖJO SAU LEISTI GYVENTI PRABANGIAI. MOTERIS, APIE KURIĄ PASAKOJU, – MANO SENELĖ, GIMUSI 1925-AISIAIS VILNIUJE“, – SAKĖ PLK. LTN. KARSTENAS DYBA, NATO PRIEŠAKINIŲ PAJĖGŲ BATALIONO VIEŠŲJŲ RYŠIŲ KARININKAS, KAI PAČIAME VILNIAUS CENTRE SUSITIKOME PASIKLABĖTI APIE JO LIETUVIŠKAS ŠAKNIS.

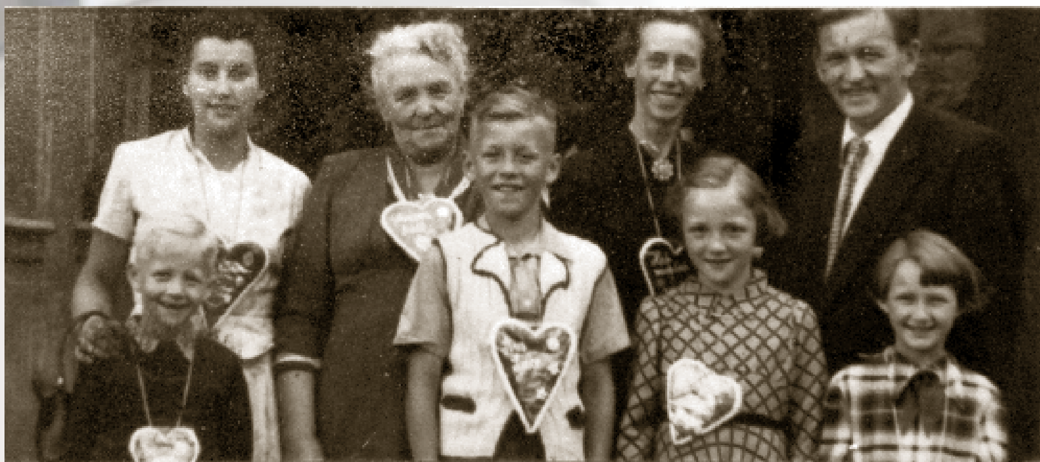
VOKIEČIŲ KARININKO DETEKTYVAS LIETUVOJE

Vilnietiškos paslaptys

Plk. ltn. K. Dyba savanoriškai apsisprendė dalyvauti Vokietijos kariuomenės misijoje Lietuvoje, turėdamas vilčių, kad laisvu nuo tarnybos metu jam pavyks daugiau sužinoti apie savo gimines, gyvenusias Lietuvoje. „Man tai svarbu, nes daugybė vokiečių šeimų žino savo giminės šaknis iš kartos į kartą, o mano senelių likimus sudaužė II pasaulinis karas“, – pasakojo vokiečių karininkas.

Iki šiol plk. ltn. K. Dyba prisimena išlikusį dėdės pasakojimą apie močiutę per jos 80-ąjį gimtadienį. „Kartą Vilniuje gyveno mergaitė, kurią vadino Dschunja. Ji buvo šviesiaplaukė, ilgakojė, sportiška ir labai daili mergina. Mėgo žaisti rankinį, jai ypač patikdavo leisti laiką kartu su kitais vaikais, tačiau mėgautis tuo galėjo retai, nes Dschunja neturėjo nei brolių, nei seserų, be to, jos tėvai atidžiai stebėjo, kad mergaitė nesibastytų gatvėmis, bet ruoštų pamokas jų dideliame gražiame bute“, – taip prasideda dėdės pasakojimas.

Jadvyga Kolendowna su vaikais ir anūkais per savo 80-ąjį jubiliejų.

Dschunja – malonybiškai Jadvygą Kolendowną vadindavo jos tėvai ir artimieji. Plk. ltn. K. Dybos dėdė teigė, kad jos tėvas Josefas Kolendowas buvo aukšto rango Lietuvos karininkas, susituokęs su Bronislava Kolendowna. Pora savo vienintelio vaiko Jadvygos susilaukė 1925 m. rugsėjo 16 d. Vilniuje. Josefui tuomet buvo trisdešimt dveji, o Bronislavai – dvidešimt.

Kad ir kaip būtų buvę, bet šios šeimos vilnietiškojo laikotarpio istorijoje yra paslapčių.

Lietuvos sostinė Vilnius buvo okupuota lenkų nuo 1923 m., taigi kyla abejonių, ar buvo įmanoma, kad čia su savo šeima po okupacijos ir toliau gyvenęs žmogus galėjo tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Be to, dėdė mini, kad „kariuomenėje ir namuose buvo kalbama lenkiškai“, o ir malonybinis kreipinys Dschunja toli gražu lietuviškai neskamba. Taigi tikėtina, kad Kalnedowų šeima galėjo būti lenkų kilmės, nes tuo metu Vilniuje vyravo lenkai.

Karų nublokšti

1940-aisiais Sovietų Sąjungai (SSRS) okupavus Lietuvą, Kalendowų šeimos gyvenimas pradėjo keistis. Pasak plk. ltn. K. Dybos dėdės, „per kelias savaites Jadvyga turėjo išmokti rusiškai, šia kalba pradėta vis daugiau kalbėti ir šeimoje“.

Vėliau, 1941 metais naciams okupavus Rytų Lietuvą ir Vilnių, Kolendowai buvo pripažinti etniniais vokiečiais, o Josefas buvo integruotas į Vokietijos vermachtą. „Manau, kad taip galėjo nutikti dėl galimos jo lietuviškos kilmės – gali būti, kad mano prosenelio pavardės lietuviškas variantas – Juozas Kalėda, – svarstė plk. ltn. K. Dyba. – Vis dėlto kaip istorikas ir karininkas aš negaliu suprasti, kaip mano prosenelis galėjo tarnauti trijose skirtingose kariuomenėse: Lietuvos arba Lenkijos, SSRS ir Vokietijos. Taip pat neaišku, kodėl niekas netikrino jo patikimumo ir lojalumo. Kuo daugiau apie tai galvoju, tuo viskas painiau man atrodo.“

Josefui tarnaujant Vokietijos kariuomenėje, jo 17-metė duktė Jadvyga Kolendowna 1942 m. buvo išsiųsta į Vokietiją dirbi vertėja. „Mano močiutė tuo metu buvo labai jauna, graži, mokėjo rusų, lenkų ir vokiečių kalbas“, – tokį jos likimo vingį komentavo plk. ltn. K. Dyba.

Kaip savo artimiesiems yra pasakojusi pati Jadvyga, tuomet viskas įvyko labai greitai: jai buvo liepta su nedideliu bagažu pasirodyti sutartoje vietoje ir dar tą pačią naktį ji buvo išgabenta į Reichą prekiniu traukiniu „gyvuliniame vagone ant šiaudų“. „Stotis buvo Vilniaus centre, važiavau perpildytame tamsiame vagone stovėdama prie liuko. Traukinys judėjo lėtai. Kai važiavome palei gatvę, kurioje paprastai vykdavo gegužinės pamaldos, netikėtai ten pamačiau savo mamą, įsistebeilijusią į traukinį. Pamojavau jai. Atpažinusi mane ji irgi pamojo man, o tada sukniubo“, – tokį pasakojimą yra užrašę Jadvygos giminaičiai. Pasak jų, Jadvyga nežinojo, kur prekinis traukinys ją gabena, tuomet jautėsi kaip belaisvė. Galiausiai po kelių dienų ji atvyko į Rostoką ir pradėjo vertėjauti vermachto

Tarnaudamas Lietuvoje plk. ltn. Karstenas Dyba, vokiečių kalbos mokytojo Jono Lego kvietimu, reguliariai dalyvaudavo pamokose Jeronimo Ralio gimnazijoje Jonavoje. Karininkas su mokiniais vokiškai kalbėdavosi apie savo gimtąjį regioną, Berlyno sienos nugriovimą ir kalėdines tradicijas.

aviacijos gamykloje „Heinckel-Flugzeugwerken Rostock“, kurioje priverstinai dirbo daug rusiškai ir lenkiškai kalbančių žmonių.

Jadvygos tėvas J. Kolendowas 1942–1943 m. žiemą dalyvavo Stalingrado mūšyje ir buvo vienas iš 160 000 žuvusių Vokietijos karių. Jo kapavietė nežinoma. Po tėvo mirties Jadvyga gavo tris savaites specialiųjų atostogų nuvykti į Vilnių aplankyti savo motinos, kad abi galėtų apraudoti „didvyrio mirtį už Fiurerį ir Tėvynę“. Kaip pasakojo giminaičiai, ji išsyk kariniu traukiniu išvažiavo į Vilnių. Pas mamą atvyko vidury nakties, o pabudusi ryte šalia lovos ir visame bute pamatė susirinkusius jos sugrįžimu kartu su mama besidžiaugiančius mokyklos draugus, kaimynus ir gimines. „Specialiųjų atostogų pabaigoje mama Jadvygą slapstė bute, nes mergina nebenorėjo grįžti į Vokietiją. Nuo žandarų ji slėpdavosi virš krosnies įrengtoje pagalvėmis išklotoje slėptuvėje, tačiau po miestą vaikščiodavo laisvai. Deja, vieno tokio pasivaikščiojimo metu ją netikėtai sustabdė du žandarai, atpažinę pagal nuotrauką ieškomų asmenų sąraše, suėmė ir išvežė atgal į Reichą. Tai buvo jos paskutinis pasimatymas su mama“, – teigiama išlikusiame plk. ltn. K. Dybos dėdės pasakojime.

Sugrąžinta iš Vilniaus į Vokietiją Jadvyga buvo nusiųsta dirbti į amunicijos fabriką Gigene, netoli geležinkelio stoties. „Kartą į stotį atvyko labai gerai saugomas traukinys. Jadvyga, kaip vertėja, dalyvavo jį pasitinkant, o vienas iš traukinio sargybinių buvo seržantas Hansas Kolbas. Mes, jų anūkai, iš pasakojimų gerai žinome, kad tai buvo meilė iš pirmo žvilgsnio. Jie abu išgyveno per II pasaulinį karą, jam pasibaigus, susituokė“, – savo senelių istoriją užbaigė plk. ltn. K. Dyba.

Tolimesnės paieškos

Tikėdamasis rasti daugiau informacijos apie savo giminaičius, gyvenusius Lietuvoje, plk. ltn. K. Dyba kreipėsi į Raudonojo Kryžiaus Vokietijos padalinį, padedantį ieškoti artimųjų, dingusių II pasaulinio karo metais, bet ši paieška buvo bevaisė. Jis taip pat kreipėsi į Vokietijos karių kapinių komisiją, bet ji taip pat neturi jokių žinių apie karininko Josefo Kolendowo kapą. „Tai nieko nereiškia, nes per karą daugybės žuvusių karių palaidojimo vietos nėra žinomos“, – situaciją komentavo plk. ltn. K. Dyba.

Tarnaudamas misijoje Lietuvoje Vokietijos karininkas tikėjosi surasti nors kokių užuominų apie Josefą Kolendową, bet jį konsultavę kolegos iš Lietuvos kariuomenės irgi nenudžiugino, nes Lietuvos kariuomenės tarpukario karininkų registre tokios pavardės nepavyko rasti. „Akivaizdu, kad norint sužinoti daugiau, tyrimą reikės tęsti – surasti siūlo galą, už kurio būtų galima užsikabinti, yra labai sunku“, – sakė plk. ltn. K. Dyba ir džiaugėsi bent jau tuo, kad Kolendowų šeimos vilnietiškoji paslaptis, nors taip ir liko neatskleista, bet bent jau paskatino jį daugiau pasidomėti ir sužinoti apie Lietuvą.

Lietuviški įspūdžiai

Nors vokiečių karininko močiutė gimusi Vilniuje, jam pačiam Baltijos šalys buvo *terra incognita*. „Užaugau Švarcvalde, Pietų Vokietijoje, netoli Prancūzijos sienos, taigi prancūzų kalba man yra antra gimtoji, be to, apskritai labai domiuosi prancūziška kultūra, taip pat moku kelias romanų kalbas, bet su Rytų Europa neturėjau jokių ryšių. Taigi anksčiau nesidomėjau ir Baltijos šalimis, bet vykdamas į misiją Lietuvoje labai rimtai ruošiausi, todėl Lietuvos ir Vokietijos santykius nuo riterių laikų iki dabar jau žinau labai gerai“, – didžiavosi plk. ltn. K. Dyba.

Vis dėlto Vokietijos karininkas sako, kad, nors ir įgijo gerų istorinių žinių, beveik pusę metų praleido Lietuvoje, mūsų šalis jam iki šiol išlieka paslaptinga, o retkarčiais netgi stebina. Nors prieš atvykdamas į Lietuvą jis iš kolegų žinojo atsidursiantis sovietinio stiliaus karinėje bazėje Rukloje, tačiau pati Lietuva plk. ltn. K. Dybą netrukus pradėjo stebinti: „Man labai patiko Jonava. Suprantu, kad tai gal ir nėra pats nuostabiausias jūsų šalies miestas, bet labai komfortiškas, gyvenimo lygis čia mažai skiriasi nuo mūsų. Kaunas irgi labai mane nustebino – toks klestintis miestas, beje, kaip ir visa šalis: kur tik bevažiuotum – į miestus ar kaimus, – visur labai gerai už Europos Sąjungos (ES) lėšas išvystyta infrastruktūra. Mane labiausiai nustebino, kad lietuviai

Vyr. srž. spec. Ievos Budzeikaitės ir plk. ltn. Karsteno Dybos asmeninio archyvo nuotr.

yra tikri europiečiai, turint omenyje nūdienos *„Brexito“* diskusijas ir faktą, jog jūsų šalis labai ilgai buvo Rusijos ir SSRS sudėtyje. Akivaizdu, kad lietuviai nori priklausyti modernesnei Europos daliai, o jauni žmonės yra absoliučiai europietiški. Vokietijoje į ES žiūrima gerokai kritiškiau.“

Lietuvių kalba vokiečių karininkui tapo dar vienu stebinančiu reiškiniu. Pasak plk. ltn. K. Dybos, atvykęs į kurią nors šalį jis visuomet bando nors šiek tiek perprasti kalbą, nes tai yra raktas, atveriantis galimybes bendrauti su žmonėmis, geriau suprasti juos ir šalies kultūrą. „Lietuvių kalba man taip ir liko mįslinga, nes ji nepanaši nei į slavų, nei į romanų, nei į vokiečių kalbą, išskyrus kelis žodžius, pavyzdžiui, *biški* – tikrai vokiškos kilmės (*bisschen* – lietuviškai reiškia truputį). Man labai sunku suprasti jūsų kalbos sistemą ir labai gaila, kad neturiu laiko pramokti lietuviškai kalbėti“, – apgailestavo karininkas.

Vis dėlto jis spėjo išmokti tam tikrų lietuviškų mandagumo frazių, kurias noriai vartoja, maloniai stebindamas lietuvius. Tačiau sykį ir pats vokiečių pulkininkas leitenantas buvo tiesiog priblokštas: „Neseniai lankiausi prekybos cente ir ten kalbėjau vokiškai. Staiga vyresnio amžiaus moteris priėjo ir pasakė man: *„Gut, Gut, Guten Tag, Auf Wiedersehen.“* Labai smagu, kad ir lietuviai moka keletą vokiškų frazių, tai rodo, jog žmonės geranoriškai vertina mūsų buvimą čia“, – sakė plk. ltn. K. Dyba.

Ne mažiau maloni staigmena NATO priešakinių pajėgų bataliono viešųjų ryšių karininkui tapo faktas, kad vokiečių kalba yra gana populiari Lietuvos mokyklose. „Prieš atvykdamas į Ruklą sužinojau, kad vokiečių kalbos mokytojas Jonas Legas nori pasikviesti vokiečių karių į pamokas. Susitikome su juo Jeronimo Ralio gimnazijoje Jonavoje ir sutarėme, kad reguliariai dalyvausiu jo pamokose, su mokiniais galėsiu vokiškai pasikalbėti apie mano gimtąjį regioną, Berlyno sienos nugriovimą ir kalėdines tradicijas. Man tai buvo labai įdomi patirtis, manau, kad mokiniams taip pat, nes vokiečių kalbos jie mokėsi 4–5 metus ir buvo gera proga pabandyti susikalbėti su vokiečiu jo gimtąja kalba.“ Tokiam bendradarbiavimui pritarė ir Vokietijos ambasadorius Lietuvoje Matthias Sonnas. ▪

Nors vilnietiškoji plk. ltn. Karsteno Dybos šeimos paslaptis taip ir liko neatskleista, bet bent jau paskatino jį daugiau pasidomėti ir sužinoti apie Lietuvą.

NEIŠSENKANČIOS ADRENALINO ATSARGOS

KALĖDŲ IŠVAKARĖSE GRUPĖ LIETUVOS KARIUOMENĖS KOMANDINIŲ VARŽYBŲ MĖGĖJŲ SURENGĖ VILNIAUS ĮGULOS SALĖS TINKLINIO TURNYRĄ. APIE JĮ PAPASAKOJO VIENA IŠ ŠIŲ NUOTAIKINGŲ KOMANDINIŲ DVIKOVŲ INICIATORIŲ – GYNYBOS ŠTABO (GŠ) PLĖTROS PLANAVIMO VALDYBOS VEIKLOS PLANAVIMO SKYRIAUS VYRIAUSIOJI KARININKĖ MJR. SANDRA STRAKŠIENĖ.

Kazys Jonušas

Mjr. Sandra Strakšienė

„Sumanymas rengti tokias varžybas gimė prieš gerus metus, – sako karininkė. – Pati žaidžiu seniai ir su tarnybos draugais turime subūrę nedidelę tinklininkų mėgėjų bendruomenę. Dažniausia susitinkame per kariuomenės rengiamus paplūdimio tinklinio turnyrus. Be to, kartkartėmis pasimatome ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (LKA) tinklinio aikštelėje. Pradėjus dažniau bendrauti su kitais tos neformalios bendruomenės nariais, parūpo

Turnyro prizininkai (iš kairės): GŠB tinklininkai (II vieta); jungtinė GŠ, KP ir *NFIU* komanda (I vieta), bronzos medalius laimėję Ryšių ir informacinių sistemų bataliono sportininkai.

sportinio meistriškumo ugdymas, bet neturime kariuomenės turnyrams rengti būtinos salės. Paplūdimio turnyrai vyksta – jokių problemų, o salės... Į mūsų susitikimus atvyksta karių iš įvairių padalinių – Logistikos valdybos, Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos, LKA ir kt. Mintį organizuoti salės tinklinio turnyrą pamažu aptarinėjome tarpusavyje, kol nusprendėme, kad tinkamiausias laikas jam būtų prieš Kalėdas, kai pasibaigia įvairių pratybų ir mokymų ciklas. Surengėme apklausą ir ryžomės pradėti ne nuo didelio masto renginio, o nuo Vilniaus įgulos turnyro. Teiravomės fizinio rengimo specialistų ir visų mėgėjų, žaidžiančių tinklinį tiek su mumis, tiek paplūdimio turnyruose, ar jų padaliniuose būtų norinčiųjų žaisti. Pasirodo, tokių tikrai yra. Kone visi atsakė galintys atsiųsti į turnyrą savo komandą.

Iš viso turnyre šį kartą dalyvavo aštuonios Vilniaus įgulos komandos: trys iš jų – jungtinės (Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) ir Sausumos pajėgų (SP) štabų; GŠ ir Karo policijos (KP); GŠ ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono (GŠB) žvalgybos padalinių), kitos atstovavo GŠB, Ryšių ir informacinių sistemų batalionui, Karo prievolės ir komplektavimo tarnybai, Logistikos valdybai ir LKA. Po varžybų pogrupiuose prasidėjo pusfinalio kovos ir paaiškėjo, kurios komandos varžysis dėl medalių.

Po atkaklių kovų pirmąją vietą laimėjo GŠ ir KP tinklininkai, antrąją – GŠB, o trečiąją – Ryšių ir informacinių sistemų bataliono komandos. Nugalėtojai buvo apdovanoti medaliais ir komandinėmis taurėmis.“

Orasvydis, kumščiasvydis, tinklinis

Tinklinis yra olimpinė komandinė sporto šaka – žaidžia dvi komandos po šešis žaidėjus. Komandas skiria tinklas, o žaidėjų tikslas – permušti kamuolį per tinklą į priešininkų teritoriją ir pelnyti taškus pagal tam tikras taisykles. Šį sportinį kamuolio žaidimą, kurį dabar vadiname tinkliniu, Lietuvoje pradėta žaisti apie 1921–1923 m. ir kurį laiką jis vadintas orasvydžiu. 1921 m. universalusis lietuvių ir šveicarų mokslininkas, Lietuvos telegramų agentūros steigėjas ir pirmasis vadovas Juozas Eretas, be kita ko, Lietuvos kariuomenės savanoris, 1920 m. spalį įstojęs į Lietuvos kariuomenę ir tarnavęs pirmųjų savanorių pulko vado Kazio Škirpos adjutantu, išleido knygelę „Kumščiasvydis“. Spaudoje užsimenama, kad kumščiasvydį 1923 m. Šiauliuose mokėsi žaisti kūno kultūros mokytojų kursų dalyviai. Iš pradžių žaista 15–20 m ilgio ir 9–11 m pločio aikštėje, o vietoje tinklo dažnai būdavo ištiesiama virvė.

Parėjusių metų lapkritį net minėtas savotiškas Lietuvos tinklinio istorijos 90-metis – 1929 m. rugpjūčio 15–16 d. Kaune sužaistos pirmosios, nors ir neoficialios, rungtynės su Rygoje gyvenusių lietuvių sporto klubo „Vytis“ tinklininkais. Kaunui atstovavo Šančių šaulių klubo „Kovas“ moterų ir vyrų komandos. Šią datą nutarta laikyti

Iš orasvydžio žaismų tautinėje olimpiadoje. J. Miežlaiškio nuotr. (KARYS, 1938 m. Nr. 31)

Smūgiuoja *NFIU* tinklininkas – Čekijos karininkas mjr. Miroslavas Putnaras (centre).

Daug vėliau pradėtos rengti paplūdimio tinklinio varžybos (2x2). Lietuvos čempionatai organizuojami nuo 1992 metų.

Akademijoje ir Gynybos štabe

Tačiau sugrįžkime į mūsų turnyrą. Iš vienos įgulos surinkti 8 komandas – lyg ir užtenka. Pirmojo rato A pogrupio rungtynės gruodžio 16–17 d. vyko Gynybos štabe, ten naujai suremontuota krepšinio salė gali būti pritaikyta tinkliniui, badmintonui, rankiniui ir salės futbolui, o B pogrupio rungtynės gruodžio 16–18 d. – LKA, kur yra bent dvi tinkliniui tinkamos salės.

„Ne visi žaidėjai treniruojasi darbe ar tarnyboje, – toliau kalbėjo mjr. S. Strakšienė. – Žinau ne vieną karį, seniai žaidžiantį tinklinį Vilniaus miesto klubuose, neturinčiuose nieko bendra su kariuomene. Taigi jie treniruojasi ir individualiai, ir su klubo komanda. Gal šiek tiek sunkiau buvo padalinių tinklininkams su visa komanda rengtis turnyrui, bet prieš tai Ryšių ir informacinių sistemų batalionо, GŠB, Karo prievolės komplektavimo tarnybos tinklininkai ne kartą atvykdavo į GŠ ir ten per treniruotes liedavo prakaitą.

Toms komandoms, kurios neturi miesto klubuose žaidžiančių sportininkų, regis, gali būti sunku priešintis didesnio meistriškumo varžovams, bet mūsų turnyre šitaip nenutiko – iš aštuonių pogrupiuose žaidusių ir pirmąsias bei antrąsias vietas iškovojusių komandų meistriškumas buvo apylygis. Nebuvo žaidimo, kaip sakoma, į vienus vartus.

Grupėse teisėjavo vienos komandos kitoms, t. y. trečios komandos, kuri tąsyk aikštėje nežaidžia, atstovai. Dažniausiai teisėjauti buvo skiriami kompetentingi, ilgus metus žaidžiantys ir puikiai tinklinio taisykles išmanantys sportininkai. O į pusfinalį ir finalą mes pasikvietėme mūsų kolegą iš Dr. Jono Basanavičiaus karo medicinos tarnybos – personalo specialistą srž. Vitalijų Ruselevičių – įsikalbėjus su kolegomis paaiškėjo, kad jis yra Nacionalinės lygos tinklinio teisėjas. Mažai kas težinojo, kad kariuomenėje tarnauja tokio rango specialistas. Paprašėme tarnybos vadovybės, kad Vitalijų išleistų į Vilnių dviem dienoms. Taigi, turėjome puikų pusfinalio ir finalinių rungtynių teisėją. Apskritai, turnyras, kad nebūtų didelės apkrovos, truko visą savaitę – vienos rungtynės per dieną. Komandų nariai iš tarnybos turėjo atsiprašyti dviem valandoms. Sudarėme rungtynių tvarkaraš-

tinklinio pradžia Lietuvoje.

1934 m. į lietuvių kalbą išverstos tarptautinės tinklinio taisyklės ir surengti pirmieji teisėjų kursai. Juos lankė 51 asmuo, o 1936 m. vasario 27 d. Kaune organizuotos pirmos tarpvalstybinės rungtynės, kuriose pergalės siekė Lietuvos ir Estijos komandos. Deja, kaip ir Šančių šauliai prieš Rygos lietuvius 1929-aisiais, taip ir Lietuvos vyrų komanda 1936-aisiais rungtynes pralaimėjo rezultatu 0:2. Ar tik nebus tos pirmosios nesėkmės kaltos, kad iki šiol nė į vieną olimpiadą Lietuva nebuvo delegavusi savo tinklinio komandos?..

Užtat į 1938 m. liepos 23–27 d. Kaune suplanuotas Lietuvos tautinės olimpiados tinklinio varžybas užsiregistravo po 16 moterų ir vyrų komandų, tiesa, ne visos atvyko. Kaip rašoma 1938 m. rugpjūčio 4 d. KARIO 31-ojo numerio 870 p. (pagal tuometį puslapių žymėjimą, – red. past.), vyrų grupėje pirmąją vietą laimėjo Vilniaus lietuviai.

čius taip, kad būtų žaidžiama priešpiet arba tuoj po pietų. Visos komandos iš Vilniaus, tad atvykti į varžybas paprasta. Tiesa, buvo Logistikos valdybos komandos žaidėjų, kuriems dukart teko atvykti iš Marijampolės. Deja, rungtynės jiems nebuvo sėkmingos – į kitą etapą nepateko. Pusfinalio ir finalo tinklininkų susitikimai vyko GŠ gruodžio 19–20 dienomis.

Pagal salės tinklinio taisykles žaidžiama iki trijų pergalių. Daugiausia gali būti 5 setai (vienas setas – iki 25 taškų ir būtina 2 taškų persvara, o paskutinis (penktasis) setas žaidžiamas iki 15 taškų). Žaidžiant visus 5 setus ir išnaudojant kiek įmanoma daugiau taškų, rungtynės gali užtrukti apie pusantros valandos. Taigi prireikia ne mažesnės fizinės ištvermės negu krepšinio aikštelėje. Moterų komanda šįkart turnyre nedalyvavo, bet į komandas buvo leista priimti ir moterų, tad per visas 8 komandas mes buvome keturios, beje, ne pirmus metus žaidžiančios tinklinį. Labai profesionaliai žaidė viena mergina Karo prievolės komplektavimo tarnybos komandoje – smagu buvo žiūrėti, kad ir vyrukų atakas galime puikiai atremti.“

Apdovanojimai

„Turnyras surengtas mūsų iniciatyva, nors iš pradžių norėjome, kad jį organizuotų Lietuvos kariuomenės Sporto klubas, – tęsė mjr. S. Strakšienė, – bet į jo intensyvią prieššventinių renginių programą įsiterpti jau buvo neįmanoma. Tačiau Sporto klubas pažadėjo prisidėti tuo, kuo gali, – pasiūlė nugalėtojų apdovanojimui skirti medalius, taures ir diplomus. Ir savo pažadą tesėjo. Dar norėčiau pasakyti, kad šiame turnyre dalyvavo ir NATO pajėgų integravimo vieneto grupės (angl. *NFIU*) atstovai – nugalėtojų komandoje žaidė Čekijos karininkas mjr. Miroslavas Putnaras. Taigi šią jungtinę komandą sudarė ne vien GŠ ir KP, bet ir *NFIU* tinklininkai. Apdovanojimus jiems įteikė GŠ Bendrųjų reikalų valdybos viršininkas plk. ltn. Stasys Paldūnas.

Dabar pelnytus medalius nugalėtojai saugo namie, o taures – GŠ. Čia jos puikuojasi šalia kitų, kurias ankstesniais metais yra laimėję mūsų kariai.

Šiame turnyre nė vienas sportininkas traumų nepatyrė. Nors per varžybas buvo budintis paramedikas, jo paslaugų iš esmės neprireikė. Salės tinklinis tuo ir žavus, kad tai nėra kontaktinis sportas, todėl sužeidimų pasitaiko daug rečiau, nei per rankinio ar krepšinio rungtynes. Didžiausia rizika – prie tinklo, blokuojant priešininko smūgius ar atakuojant, bet šį kartą žaidimas buvo itin elegantiškas ir tvarkingas. Gal vasarą panašus tinklinis (ne paplūdimio) gali būti žaidžiamas ir lauke, išgrindus aikštelę lentomis ar mediena, bet griuvinėdami ant kietesnio paviršiaus sužeidimų neišvengtume.

Mus, turnyro rengėjus, mažumėlę nustebino ir dalyvių gausa. Pagal salės tinklinio taisykles žaidžia bent šeši žmonės ir daugiau. Kiek reikia atsarginių žaidėjų, sprendžia pati komanda. Šį kartą jų buvo visose. Turėjome po dešimt medalių komplektų, todėl į turnyro reikalavimus įrašėme sąlygą, kad komanda registruoja 10 žmonių, nors pagal oficialias salės tinklinio taisykles, kiek žinau, į rungtynes galima registruoti iki 14 sportininkų. Džiugina ir augantis tinklininkų meistriškumas. Pavyzdžiui, GŠB komanda turnyre liko antra, bet iš tiesų žaidė puikiai – tai potenciali, jauna sportininkų grupė. Į Ryšių ir informacinių sistemų bataliono komandą susibūręs jaunimas taip pat pasirodė šauniai.

Įsitikinę, kad daugeliui mūsų šis prieššventinis renginys patiko, labai norėtume, kad ateityje toks turnyras vyktų visos kariuomenės mastu. Ne tik Vilniaus, bet ir kitos įgulos galėtų surengti analogiškus turnyrus. Jau šį kartą ne vieną prašymą, kad nori žaisti, gavome iš Kauno įgulai priklausančių vienetų, bet mūsų minimalus biudžetas neleido aprėpti daugiau, todėl kol kas tenkinomės vienos įgulos turnyru. Dar mėginsime tartis ir su Lietuvos kariuomenės Sporto klubu, kad salės tinklinis būtų įtrauktas į kariuomenės čempionatą. Jį galėtų organizuoti ir Klaipėdos, Kauno, Šiaulių įgulos – tikrai žinau, kad ten yra gerų tinklinio žaidėjų. Sprendžiant iš mūsų turnyro, komandas daugiausiai sudaro profesinės karo tarnybos kariai, todėl nereikėtų bijoti, kad po metų entuziazmas išblės ir visi išsivaikščios.

Be abejo, reikia padėkoti visiems, kas prisidėjo organizuojant šį turnyrą: Karo akademijai už skirtą salę ir visą reikalingą inventorių, Karo medicinos tarnybai už medicinos pagalbos organizavimą ir turnyro vyriausiąjį teisėją, daug tinklinio niuansų išaiškinusį mums, mėgėjams, taip pat vienetų vadams, kad sudarė galimybes savo kariams dalyvauti turnyre.“ ▪

Turnyro nugalėtoja – jungtinė GŠ, KP ir *NFIU* komanda.

Mjr. Artūro Šostako nuotr.

DVIDEŠIMTMEČIAI

JIE – LIETUVOS KARIUOMENĖS GYVOSIOS LEGENDOS. APIE JUOS KALBA IR KURIA ISTORIJAS. JUOS PAŽĮSTA, KAIP SAKOMA, PUSĖ KARIUOMENĖS. JIE – PROFESIONALŪS KARIAI, TARNAUJANTYS JAU DAUGIAU KAIP 20 METŲ. TOKIŲ DVIDEŠIMTMEČIŲ LIETUVOS KARIUOMENĖJE YRA DAUG, VISŲ JŲ ČIA NEĮMANOMA PAMINĖTI, TAČIAU VYR. SRŽ. SPEC. IEVOS BUDZEIKAITĖS FOTOGRAFIJŲ CIKLAS – PUIKI PROGA PASIGĖRĖTI ŠIAIS ŽMONĖMIS, JUOS ĮVERTINTI, NET JEI IR NE VISI PATEKO Į KADRĄ.

Kaltas juostinis fotoaparatas

Kartais nuostabios idėjos gimsta tarsi iš niekur. Taip nutiko ir šįkart. Tiesiog vieną dieną Ievos rankose atsidūrė 1970 m. pagamintas juostinis fotoaparatas – šitokia seniena išmaniame skaitmenos amžiuje!

Vis dėlto pati Ieva atgyvena jo nevadina ir sako, kad šiuo metu juostinė fotografija atgimsta iš naujo. Mergina dar studijų laikais užsiiminėdavo analogine fotografija, o pažiūrėjusi dokumentinį filmą apie po mirties pripažintą gatvės fotografę Vivianą Maier ir pati susigundė išbandyti vidutinio formato kamerą. „Fotografuoti su tokiu fotoaparatu reikia lėtai, nes užtrunka sukomponuoti ir sufokusuoti kadrą rankiniu būdu, todėl žinojau, kad reiktų daryti portretų seriją tik niekaip negalėjau sugalvoti, kokią temą pasirinkti. Apie tai diskutuodavome su kolega mjr. Gintautu Ciuniu. Sykį kilo mintis parodyti Lietuvos kariuomenės gyvąsias legendas – žmones, kariuomenėje tarnaujančius per 20 metų. Taigi pradėjome daryti šį ciklą: aš fotografavau, o Gintautas kūrė aprašymus ir padėjo organizaciniais klausimais“, – pasakojo vyr. srž. spec. I. Budzeikaitė.

Ieva sako, kad ši idėja ją tikrai pagavo: „Mes dažnai susikoncentruojame į ateinančius tarnauti jaunuolius, tai, žinoma, yra labai svarbu, bet neretai pamirštame tuos, kurie tarnybai paskyrę pusę savo gyvenimo ar net daugiau. Jie tiek daug gali papasakoti! Man buvo velniškai įdomu klausytis jų istorijų, nes kai jie pradėjo tarnauti Lietuvos kariuomenėje aš buvau dar kūdikis.“

Pusė metų „medžioklės“

Vyr. srž. spec. I. Budzeikaitė kariuomenės legendų „medžioklę“ pradėjo pernai gegužę. Jos tikslas buvo fotografijų ciklą sukurti (nufotografuoti, išvalyti negatyvus, paruošti nuotraukų aprašymus) ir publikuoti būtent Lietuvos kariuomenės dienos proga. „Iš pradžių viskas vyko labai greitai ir sklandžiai, tačiau vasarą atostogos kiek sujaukė planus, buvo sunku suderinti fotosesijų laiką. Kalbant apie patį fotografavimą, lėtinti tempą vertė ir pati juosta, nes šiaip esu pripratusi dirbti ir reaguoti greitai, – pasakojo Ieva. – Nors šia savo nuotraukų serija labai didžiuojuosi, bet portreto žanras man yra gana svetimas. Šioje srityje dar reikėtų daugiau kūrybiškumo, šviesos pajautimo ir laiko neskubiems ieškojimams. Idėjų turiu daug, manau, kad pavyks sukurti dar ne vieną ciklą.“

Kariuomenės fotografė Ieva sako, kad kuriant ciklą „Dvidešimtmečiai“ įdomiausia jai buvo bendrauti su nuotraukų herojais – šitiek daug skirtingų gyvenimo istorijų, patirčių, pareigų atspalvių: „Kai jau buvo paruoštos visos nuotraukos su aprašymais, dar kartą įsitikinau, kokia įvairi ir įdomi yra Lietuvos kariuomenė.“

Audrius *Mečislovas* iš Tauragės, 55 m.

Šuolių parašiutu rekordininkas, nuo 1991-ųjų tarnauja Lietuvos kariuomenėje. Jau daug metų rūpinasi, kad šuolių su parašiutu iš orlaivių instruktoriams veikla patiktų, o apmokomi parašiutininkai norėtų sugrįžti ir tęsti aukštesnio lygio mokymus.

• Ne tarnybos metu Audrius mėgsta slidinėti, šuolius į vandenį baseine ir, be abejo, užsiima parašiutų sportu.

• OFICIALIAI: mjr. Audrius Miečius – Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos Parašiutinio rengimo centro viršininkas, atsakingas už viską, kas susiję su parašiutiniu karių rengimu.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 28 metai.

Artūras *Nana* iš Jurbarko r., 43 m.

Artūras 1998 m. pradėjo tarnauti tuometiniame Vytauto Didžiojo jėgerių batalione. Per kasmetinį karių fizinio parengtumo testą iki šiol surenka 300 taškų iš 300 galimų.

• Ne tarnybos metu Artūras daug keliauja, nuo vaikystės sportuoja (dziudo, imtynės), sakosi esąs laukinis ir net laisvalaikiu gyvena laukuose: domisi išgyvenimu gamtoje, istorija, medienos dirbiniais, gamina įvairius daiktus.

• Oficialiai: št. srž. Artūras Aleksa – Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų Juozo Lukšos mokymo centro Žvalgybos kursų ekspertas.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 22 metai.

Nerijus iš Palangos, 43 m.

Kaip ir dauguma jaunuolių, 1996 m. Nerijus buvo pašauktas atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą Lietuvos kariuomenėje. Paskui jis nusprendė joje pasilikti. Nerijus buvo pėstininkas, o nuo 2001 m. tarnauja Karinėse oro pajėgose, 2005 m. dalyvavo misijoje Afganistane.

• Ne tarnybos metu Nerijus mėgsta žaisti krepšinį ir žvejoti.

• Oficialiai: srž. mjr. Nerijus Petravičius – Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės vyriausiasis puskarininkis. Pasak Nerijaus, jo tarnyba – nuo eilinių problemų iki sprendimų priėmimo.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 22 metai.

Jevgenijus *Ženia* iš Novosibirsko (Rusijos Federacija), 56 m.

Jevgenijus gimė Sibire, nes jo seneliai ir tėvai 1946 m. buvo ištremti sovietinių okupantų. Atkūrus mūsų šalies nepriklausomybę, 1991 m. Jevgenijus grįžo į Lietuvą ir vėliau pagal įgytą išsilavinimą kariniame kūno kultūros institute Sankt Peterburge pradėjo tarnauti tuometinėje Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų I aviacijos bazėje Šiauliuose.

• Ne tarnybos metu Jevgenijus daug sportuoja, dalyvauja karinės aeronautikos penkiakovės varžybose.

• Oficialiai: vrš. Jevgenijus Kaunietis – Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės fizinio rengimo vyriausiasis specialistas – karys planuoja, organizuoja ir kontroliuoja visą Aviacijos bazės karių veiklą, susijusią su fiziniu rengimu ir sportu.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 22 metai.

Jūratė iš Tauragės, 44 m.
Darius *Šešėlis* iš Tauragės r., 42 m.

Jūratės tėtis tarnavo Savanoriškojoje krašto apsaugos tarnyboje ir paskatino dukrą rinktis kario kelią. Kariuomenė – didžiausia Jūratės gyvenimo dalis, čia jos geriausi ir artimiausi draugai, čia ji sutiko savo vyrą Darių. Šis, kaip ir visi neseniai atkurtos nepriklausomos Lietuvos devyniolikmečiai, buvo pašauktas tarnauti į kariuomenę – čia ir pasiliko.

• Ne tarnybos metu didžiausia Jūratės aistra – gėlės, savo kiemą ji apsodinusi senoviniais, laiko patikrintais, lietuviškuose močiučių darželiuose populiariais žydinčiais augalais. Mėgsta keliauti, susipažinti su tų vietų žmonėmis, kultūra, tradicijomis, ragauti vietinio maisto. Grįžusi namo sėdėdama tarp gėlių visada džiaugiasi: „Kokie visgi mes laimingi ir laisvi.“ Darius savo laisvalaikį skiria šeimai, ypač žmonos Jūratės gėlynams.

• Oficialiai: št. srž. Jūratė Masiulienė – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos G9 (civilių ir karių bendradarbiavimo) specialistė, o srž. mjr. Darius Masiulis – Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų vyriausiasis puskarininkis.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas: Jūratės – 25, o Dariaus – 23 metai.

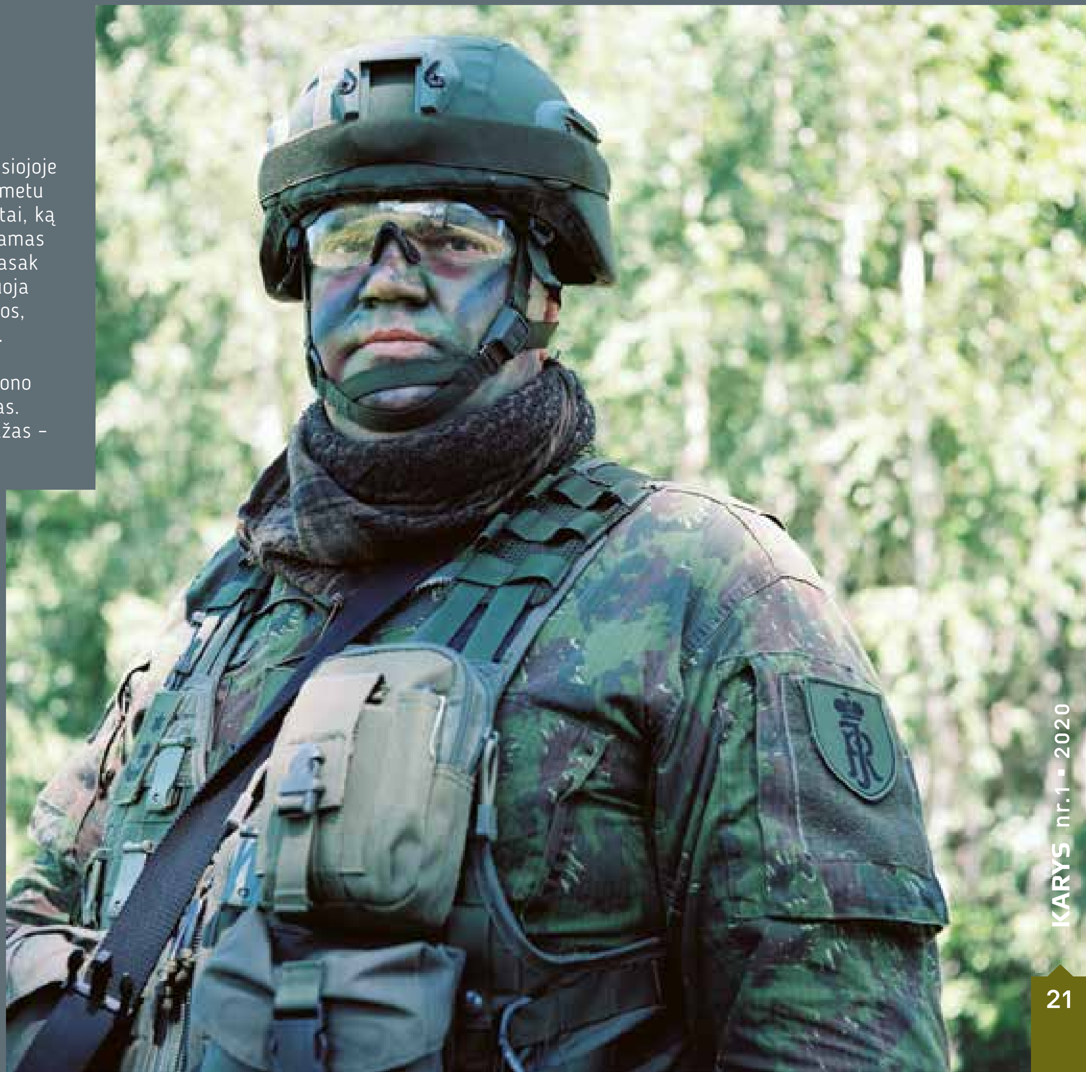

Ričardas *Wamzdis*, *Dikas*, *Mažylis*, *Dumblas* arba *Meška* iš Alytaus, 44 m.

1991 m. sausio 12 d., būdamas nepilnametis, davė priesaiką Aukščiausiojoje Taryboje-Atkuriamajame Seime. Šiuo metu Ričardas yra tiesiogiai atsakingas už tai, ką „vartais į Lietuvos kariuomenę“ vadinamas karinis dalinys padaro ar nepadaro. Pasak jo paties, visus karybos hobius realizuoja tarnyboje, tačiau pasak Ričardo žmonos, vyro hobis – namuose daryti remontą.

• Oficialiai: plk. ltn. Ričardas Dumbliauskas – Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomojo pulko vadas.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 28 metai.

Darius *Fizruzgas* iš Kauno, 40 m.

Įgijęs trenerio kvalifikaciją, tarnauti kariuomenėje neplanavo, tačiau, kolegoms patarus, iki šiol tarnyba jam prilygsta hobiui.

• Ne tarnybos metu jis užsiima karine ir aeronautikos penkiakove. Maža to, kartu su žmona veda užsiėmimus sutuoktiniams, padeda palaikyti porų santykius, moko bendrystės. Savanoriauja.

• Oficialiai: kpt. Darius Ruzgas – Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų štabo fizinio rengimo vyresnysis karininkas, šiose pajėgose derina fizinio rengimo klausimus.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 21 metai.

Irmantas *Stankė* iš Marijampolės, 44 m.

Irmantas tarnybą pradėjo Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos Marijampolės rinktinėje, dalyvavo misijoje LITPLA-3 (Kroatijoje). Profesinę karo tarnybą pradėjo 1995 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalione.

• Ne tarnybos metu visą savo laiką ir dėmesį Irmantas skiria šeimai – žmonai, sūnui ir dukrai. Neturi jokių žalingų įpročių.

• Oficialiai: vrš. Irmantas Stankevičius – Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos bataliono I 155 mm ugnies baterijos kuopininkas – visų reikalų tvarkytojas, baterijos vado pagalbininkas.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 24 metai.

Robertas „Žvirblis“ iš Panevėžio, 55 m.

Lėktuvai patiko nuo vaikystės, būdamas keturiolikmetis pradėjo skraidyti su sklandytuvu. Kylant Aviacijos bazei, nesudvejojo – čia ir pasirinko tarnauti. Robertas sako, kad pilotuoti – vienas malonumas, nes viską reikia valdyti pačiam, dirba ne tik rankos, bet ir smegenys. Beje, pagal amžių Robertas yra vyriausias skraidantis lakūnas.

• Ne tarnybos metu jis mėgsta su žmona keliauti, tačiau niekada nesilanko toje pačioje šalyje antrą kartą.

• Oficialiai: kpt. Robertas Kvedaras – Karinių oro pajėgų pilotas, pilotuoja sraigtasparnį *Mi-8*, o „Žvirblis“ yra jo tikras radijo ryšio šaukinys, bet ne pravardė.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 22 metai.

Vincas *Dogas* iš Kėdainių, 54 m.

Būdamas vaikas stebėdavo aerodromą ir jo teritorijoje skraidančius lėktuvus, besimokydamas ketvirtoje klasėje užsimanė tapti pilotu. Kad vaikystės svajonė taptų realybe, Vincas baigė Aviacijos technikos mokyklą, paskui po tarnybos sovietinėje armijoje norėjo grįžti į tėvynę – šitaip atsidūrė Lietuvos kariuomenėje ir tarnauja čia iki šiol.

• Oficialiai: kpt. Vincas Chrapačas – Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės sraigtasparnio borto technikas, kontroliuoja skrydžio parametrus, vykdo gaisrų gesinimo bei donorų gabenimo darbus.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 27 metai.

Violeta *Kovinis Vienetas* iš Vilniaus, 50 m.

Parašiutizmu sudomino brolis. Violetai iš pradžių tai buvo tik hobis, tačiau 1992 m. ji pradėjo tarnauti Lietuvos kariuomenėje ir minėtas pomėgis virto rimta profesija bei pragyvenimo šaltiniu – dabar Violeta šuoliams ruošia karius. Jos pačios įskaitoje – 4 517 šuolių.

• Ne tarnybos metu Violeta kviečiama kaip parašiutų sporto teisėja, ji yra Vilniaus aeroklubo narė.

• Oficialiai: št. srž. Violeta Nikonovė yra Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos Parašiutinio rengimo centro vyriausioji instruktorė. Ruošia Lietuvos kariuomenės karius parašiutininkus.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 27 metai.

Arūnas iš Kauno, 44 m.

Iš pradžių Arūnas susipažino su savo būsimąja žmona. Kadangi ji dirbo tuometinėje III aviacijos bazėje Kazlų Rūdoje, tai Arūnas pats atėjo į tarnybą.

• Laisvalaikiu jis dažniausia sėdi ant galingo motociklo ir puoselėja motociklizmo tradicijas dalyvaudamas asociacijos „Lietuvos motociklistų klubas“ veikloje.

• Oficialiai: gr. Arūnas Rebrovas – Karinių oro pajėgų II paieškos ir gelbėjimo posto antžeminės įrangos specialistas ir kontroliuoja visą sraigtasparnių reikmėms skirtą techniką.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 25 metai.

Kristina *Šypsenėlė* iš Akmenės, 46 m.
Rimantas „Karys“ iš Elektrėnų, 51 m.

Kristina – medikė, norėjo išbandyti save ir į Lietuvos kariuomenę atėjo ieškoti papildomos veiklos. Čia ir pasiliko. O Rimantas sako, kad tiesiog reikėjo kažkur dirbti.

• Ne tarnybos metu Kristina mėgsta užsiimti rankdarbiais – megzti ir nerti, tačiau daugiausia laiko praleidžia sode, kur atsigauna po savaitės darbų. Rimantas kolekcionuoja senovines monetas, smetoniškus pašto ženklus, senovines miestų ir miestelių fotografijas.

• Oficialiai: srž. spec. Kristina Lidienė – Karinių oro pajėgų S2 saugumo specialistė. Daro viską, kas susiję su apsauga ir tarnyba, ruošia įsakymus.

Kpt. Rimantas Lidė – Karinių oro pajėgų pilotas, skraido ir vykdo užduotis su sraigtasparniu *Mi-8*.

Kristina ir Rimantas – sutuoktiniai, abu neturi „Facebook“ paskyrų, o „Karys“ yra ne šmaikšti Rimanto pravardė, bet tikras jo radijo ryšio šaukinys.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas: Kristinos – 22, o Rimanto – 28 metai.

Valentinas *Filia*
iš Vilniaus, 42 m.

Tarnybą brigadoje „Geležinis Vilkas“ pradėjo kaip šauktinis, o po privalomosios pradinės karo tarnybos pasiliko Lietuvos kariuomenėje tarnauti ir toliau. Nuo 1996 m. yra Garbės sargybos kuopos karys.

• Didžiausiu savo hobiu Valentinas laiko žvejybą, priklauso Vilniaus tinklinio klubui „Aitvaras“ ir su komanda ne kartą yra iškovoję prizines vietas įvairiuose turnyruose.

• Oficialiai: št. srž. Valentinas Filipovičius – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono Garbės sargybos kuopos karinio protokolo vyresnysis specialistas.

Valentinas yra atsakingas už Garbės sargybos kuopos karių paruošimą renginiams, tikrina karių uniformas bei išvaizdą, taip pat prižiūri, kad reprezentavimui naudojami ginklai būtų švarūs, tvarkingi, o diržai ant ginklų – balti ir švarūs. Iki dabartinių pareigų Valentinas ir pats dalyvavo daugelyje renginių kaip Garbės sargybos kuopos karys.

• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 22 metai.

Regina iš Klaipėdos, 49 m.

Kai Klaipėdoje buvo kuriamas naujas medicinos punktas, skubiai reikėjo naujo personalo. Regina nedvejodama įsitraukė į karo medikų gretas ir čia tarnauja iki šiol.
• Ne tarnybos metu ji mėgsta keliauti ten, kur šilta. Nors save kartais laiko tingine, po ilgiau trunkančių išplaukimų į jūrą mėgsta ir žemiškus užsiėmimus: pas gimines daržus ravėti, megzti, skaityti, gėles sodinti, skaniai pasigaminti, žinoma, paskui ir suvalgyti. Arba visai nieko neveikti.
•Oficialiai: vyr. srž. spec. Regina Mackevičiūtė – Dr. Jono Basanavičiaus karo medicinos tarnybos karo medicinos gydytojo vyriausioji padėjėja Medicininės paramos vienetų grupės Karinių jūrų pajėgų medicininės paramos vienete.
• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 25 metai.

Sigitas iš Šiaulių, 49 m.

Visada domėjosi karyba ir ginklais. Norėjo tarnauti Lietuvai. Kario kelią pradėjo brigadoje „Geležinis Vilkas“. Vėliau dešimtmetį tarnavo Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono Išminavimo kuopoje. Šiuo metu jau dešimtus metus tarnauja Karinių oro pajėgų Aviacijos bazėje.
• Ne tarnybos metu Sigitas profesionaliai žaidžia stalo tenisą, mėgsta šaudyti – dalyvauja taikliojo šaulio varžybose, mėgsta žvejoti, žaisti krepšinį.
• Oficialiai: št. srž. Sigitas Glazauskas – Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės Aerodromo priežiūros eskadrilės Aerodromo priežiūros grandies vadas. Sigitas yra atsakingas už pakilimo takų, orlaivių gaudyklių ir viso aerodromo teritorijos priežiūrą, prie pakilimo takų dirba su garsinėmis patrankomis, kurios nuvaiko paukščius. Tiesa, neretai jam tenka vaikyti ne tik sparnuočius, bet ir briedžius.
• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 21 metai.

Vaidas *Vaičičeko*
iš Lazdijų, 48 m.

Turėdamas visų kategorijų transporto priemonių vairuotojo teises, 1998 m. Vaidas buvo pakviestas tarnauti brigadoje „Geležinis Vilkas“.
• Ne tarnybos metu Vaidas nuo ratinių transporto priemonių nenutolsta – mėgsta remontuoti automobilius, žemės ūkio techniką. Be to, žaidžia tinklinį, tenisą, šaškėmis, šachmatais.
• Oficialiai: gr. Vaidas Vaičiulis – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos bataliono vairuotojas.
• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 21 metai.

Arūnas *Naukas*
iš Klaipėdos, 45 m.

Arūnas visada norėjo tarnauti kariuomenėje. Kai sužinojo, kad Lietuva perka 2 fregatas, baigęs privalomąją pradinę karo tarnybą pasiliko Karinėse jūrų pajėgose. Daug metų tarnavo laivuose.
• Ne tarnybos metu mėgsta žaisti biliardą, vaikščioti, daug važinėja dviračiu – dažniausia Smiltynėje.
• Oficialiai: lvn. Arūnas Naujokas – Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų Karo laivų flotilės vyriausiasis puskarininkis, sprendžia absoliučiai visas problemas, susijusias su karių tarnyba.
• Tarnybos Lietuvos kariuomenėje stažas – 26 metai.

2020 m. Nr. 1
KARYS

Salako partizanų būrys lenkų fronte. 1920 m.

LEGENDINIS KAMBRIJOS PATRULIS

KAMBRIJOS PATRULIO PRATYBOS – KASMETINIS TARPTAUTINIS RENGINYS JUNGTINĖJE KARALYSTĖJE (JK), KURĮ ORGANIZUOJA 160-OSIOS VELSO BRIGADOS ŠTABAS, ĮSIKŪRĘS BREKONO MIESTE. TAI UNIKALIOS PASAULINIO MASTO PRATYBOS. KAI KURIE JŲ DALYVIAI TEISĘ ATVYKTI Į JK IŠKOVOJA TIK LAIMĖJĘ ANALOGIŠKAS VARŽYBAS SAVO ŠALYJE (PAVYZDŽIUI, AUSTRALIJOS KARIUOMENĖ RENGIA PĖSTININKŲ ĮGŪDŽIŲ GLOSTERIO KUNIGAIKŠČIO TAURĖS VARŽYBAS). KIEKVIENĄ KOMANDĄ SUDARO AŠTUONI ASMENYS, PASIRYŽĘ ĮVEIKTI VISUS VADOVAVIMO, DRAUSMINGUMO, DRĄSOS, FIZINĖS IŠTVERMĖS IR RYŽTO IŠBANDYMUS. PATRULYJE DALYVAUJANTYS BŪRIAI PER 48 VAL. NE TIK ĮVEIKIA 40 MYLIŲ (64,37 KM) ATSTUMĄ, BET IR ATLIEKA DAUG PAPILDOMŲ UŽDUOČIŲ.

Kazys Jonušas

Kambrijos kalnai – tai JK pietvakariuose esantis kalnų masyvas, skiriantis Velsą nuo Anglijos. Šis skalūnų, klinčių ir smiltainio kraštas, neretai vadinamas Velso dykra, pilnas ne tik kalnų, bet ir pelkių. Idėja čia rengti tokias varžybas gimė 1959 m., kai Velso teritorinės kariuomenės kareivių grupė, vadovaujama gen. mjr. Lewiso Pugho, sumanė savaitgalio mokomąjį žygį per Kambrijos kalnus nuo Tonfanau vakarinėje Velso pakrantėje iki karinių treniruočių stovyklos prie Senibridžo (angl. *Sennybridge*) kaimo, esančio už 9 mylių į vakarus nuo Brekono – ten surengtos šaudymo varžybos anuomet buvo žygio kulminacija. Nuo tada žygis būdavo kasmet atnaujinamas, kad atitiktų iššūkius, su kuriais susiduria šiuolaikiniai kariai. Iš pradžių jis vadintas tiesiog Kambrijos žygiu, o jo 74 mylių maršrutas aprėpė daug Juodųjų ir Brekono švyturių kalnų viršūnių.

SP štabo karininkas kpt. Anatolijus Bogomolnikovas gerai prisimena panašių žygių romantiką.

1985 m. gen. Peteris de la Biliere'as (tada jis vadovavo Velso teritorinei kariuomenei) nusprendė išplėtoti šį žygį iki pratybų lygio, turėdamas tikslą išbandyti bazinius karių įgūdžius. Tiesa, ne visiems pavykdavo įveikti užduotis. Pvz., 2006 m. spalio 27–lapkričio 5 d. vykusiame Kambrijos patrulyje dalyvavo 95 komandos iš JK kariuomenės (reguliariosios ir teritorinės) ir Karališkųjų oro pajėgų, taip pat užsienio šalių komandos iš Čekijos, Danijos, Indijos, Kanados, Latvijos, Lietuvos, Pakistano ir Prancūzijos, o pratybas sėkmingai baigė 64 komandos.

Dabar organizuojant tokias pratybas, nesvarbu, kokio pobūdžio (pvz., gynybos nuo cheminių, biologinių, radiologinių ir branduolinių masinio naikinimo ginklų) treniruotės būtų, įtraukiami labiausiai patyrę JK kariniai ekspertai, kad numatytų mokymų eigą. Tad Kambrijos patrulis virto puikiai suplanuotomis pratybomis, atitinkančiomis karių rengimo standartus siekiant juos paruošti būsimoms operacijoms. Šios pratybos išaugo iki pasaulinio lygmens.

Per šešis dešimtmečius tūkstančiai žmonių išmėgino dviejų parų žygį per Velso kalnus ir įsiminė ne tiek pelnytus medalius, kiek bendro tikslo siekiančių draugų vienybės pojūtį, paprastai vadinamą visą gyvenimą trunkančiais prisiminimais.

Iki aukso – tiek nedaug

„Buvau Mechanizuotosios pėstininkų brigados (MPB) „Geležinis Vilkas“ kuopos vadas, kai siuntėme ten savo komandą. Kambrijos patrulio pratybos vyksta Velso kalvotoje vietovėje, – sakė Sausumos pajėgų (SP) štabo karininkas kpt. Anatolijus Bogomolnikovas, 2017 m. padėjęs kariams rengtis varžyboms Velse. – Pernai tokios pratybos buvo jau 60-osios. Britų kariams tai yra vienas iš didesnių iššūkių, kuriam pasiryžta išties ne kiekvienas.

Pratybų kryptis – lavinti bazinius karių įgūdžius, jose daug varžybų elementų. Ar komanda gali būti apdovanota bronzos, sidabro, aukso medaliu, priklauso nuo rezultatų, tiesa, gali būti įteiktas ir vien tik pažymėjimas, kad pratybose ji dalyvavo.

Į Kambrijos patrulį susirenka karių iš įvairių britų padalinių, taip pat yra leidžiama dalyvauti užsienio komandoms. Pastarųjų į 2019 m. pratybas atvyko iš 37 valstybių, tarp jų ir mūsų šalies kariuomenės Kunigaikščio Vaidoto mechanizuotojo pėstininkų bataliono (VMPB) Žvalgybos būrio kariai. Lietuvos kariuomenės žvalgai pratybose dalyvauja nuo 2006 metų. Be VMPB žvalgų, šį iššūkį yra priėmę MPB „Geležinis Vilkas“, Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ (MPBŽ) Žvalgybos kuopų, Karaliaus Mindaugo husarų ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų batalionų žvalgai, – kiekvienais metais į Kambrijos patrulio pratybas siunčiama ne to paties padalinio karių komanda.

Šis patrulis iš tiesų yra įtemptas ir reikalauja pasirengimo, todėl padaliniai organizuoja vidines atrankas – atstovauti mūsų kariuomenei vyksta tik stipriausieji. Pratybų struktūra ir užduotys yra artimos žvalgybos padaliniams. Patrulio metu kariams su visa ekipuote, sverianča apie 30 kg, reikia įveikti per 60 kilometrų trasą kalvotomis ir pelkėtomis vietovėmis, suteikti pagalbą sužeistajam ir jį evakuoti, įvykdyti pastabumo ir atpažinimo užduotis, užtikrinti ryšį, veikti cheminio užterštumo sąlygomis,

1.

2.

3.

Ankstesnių Kambrijos patrulio pratybų dalyviai:
1. Karaliaus Mindaugo husarų bataliono kariai (2015 m.),
2. MPB „Geležinis Vilkas“ Žvalgybos kuopos komanda (2017 m.),
3. MPBŽ Žvalgybos kuopos ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų bataliono rinktinė (2018 m.).

pritaikyti išgyvenimo, išvengimo, pasipriešinimo ir pabėgimo (angl. *Survival, Evasion, Resistance and Escape, SERE*) įgūdžius. Kad įvykdytum šias užduotis, būtinas meistriškumui prilygstantis profesionalumas. Komanda formuojama taip, kad kiekvienas jos narys pasirinktoje srityje būtų stipresnis už kitus – ar tai būtų paramedikas, ryšininkas, ar taiklus šaulys. Aišku, jokia komanda negali būti stipri be kryptingo vadovavimo. Patrulis, suformuotas iš skirtingų sričių specialistų, turintis tiek emociškai, tiek fiziškai stiprų komandos vadą, vieningai siekiantis tikslo gali tikėtis gero rezultato.

Iki šiol Lietuvos komandų rezultatai ir vertinimai yra iš tiesų geri, bet niekam nepavyksta perkopti sidabro medalio kartelės. Dėl to kariams kyla tik didesnė motyvacija dalyvauti ir parvežti aukso medalį. Šiemet Lietuvos kariuomenei atstovaus MPB „Geležinis Vilkas“ Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų batalionо žvalgų komanda. Linkiu jiems aukščiausių pasiekimų.“

Vaidoto bataliono dešimtukas

2019 m. Lietuvos žvalgų komandos, kurią, kaip minėta, sudarė VMPB Žvalgybos būrio kariai, vadas ltn. Justas Uža apie Velse patirtus išmėginimus papasakojo išsamiau: „Į Kambrijos patrulį 2019 m. buvo sudaryta tokia komanda: vedlys – gr. Kęstutis Eidukynas, skautas – vyr. eil. Deividas Jokubauskis, aš, patrulio vadas, ryšininkas – vyr. eil. Laimonas Jackevičius, patrulio vado pavaduotojas – srž. Karolis Blažys, paramedikas – gr. Edgaras Vilčinskis, snaiperis – gr. Sergėjus Aleksandrovas ir galinė sauga – gr. Linas Vasiliauskas, į grupę buvo įtrauktas ir rezervas – vyr. eil. Karolis Zdanavičius ir vyr. eil. Lukas Tadijošaitis. Aštuoni kariai iš Žvalgybos būrio ir du – iš snaiperių. Štai tokia komandos sudėtis, kaip nurodyta varžybų nuostatuose, – su vienu rezerve esančiu vairuotoju ir varžybose nedalyvaujančiu komandos vadybininku. O šiaip du pakaitiniai būtų reikalingi tuomet, jei prieš varžybas paaiškėtų, kad kas nors dėl ligos ar kitos svarbios priežasties negali dalyvauti. Šį kartą jų neprireikė. Pratybų rengėjai skyrė savo vairuotojų, tad mūsų rezervas tiesiog palaukė, kol viskas baigsis. Šių metų Kambrijos patrulis vyko spalio 11–20 dienomis. Jį sudarė aštuoni etapai. Mes startavome spalio 15-ąją. Aš, kaip komandos vadas, buvau supažindintas su koviniu įsakymu ir kokia yra mūsų grupės pagrindinė užduotis. Pratybų pradžioje vyksta komandų ekipuotės ir įrangos patikrinimas, t. y. apžiūrima, ar kariai pasiėmė viską, ko reikia. Jei paaiškėja, kad trūksta kokios nors įrangos, ji pakeičiama atitinkamu svoriu, o komanda netenka pirmųjų taškų. Mes namų darbus buvome atlikę gerai – turimą bagažą buvome palengvinę kiek įmanoma, net dantų šepetukų kotelius sutrumpinome. Ir nesuklydome! Nors iš anksto pateikiamas ekipuotės, kurią patrulio dalyviai privalo turėti, sąrašas, bet pasirenkant konkretų daiktą galima improvizuoti, pavyzdžiui, nurodytas miegmaišis, bet neįvardyta, koks jis turi būti, o mus kariai, anksčiau dalyvavę Kambrijos patrulyje, pamokė, kad lengvintume kuprinių turinį. Mes taip ir padarėme. Kiek prisimenu, mano ekipuotės su liemene svoris buvo 28 kg – ir tai jau buvo gana daug. Nors, palyginti su prancūzų nešuliais (vieno svoris 46 kg), neatrodėme labai apkrauti ir galėjome greitai judėti tiek į kalnus, tiek nuo jų, todėl trasoje daug ką aplenkėme, lyg konkurentai stovėtų it įbesti.“

Naktį upėje lietui lyjant

„Visas Kambrijos patrulis, kaip žinote, trunka dvi paras, – tęsė ltn. J. Uža. – Pirmoji diena buvo skirta infiltracijai į priešo kontroliuojamą sritį ir užduočiai įvykdyti, o antroji – eksfiltracijai ir įvairioms kitoms užduotims. Visas maršrutas buvo 64 km, o mes startavome nuo stataus, slidaus, molėto kalno. Vos tik pradėjus kopti, supratau: bus nelengva. Vis dėlto po kurio laiko apsipratome ir eiti pasidarė lengviau. Pagal pratybų reglamentą avėjome ne kokius nors pusbačius, o kareiviškus aulinius – kad išvengtume traumų. Ir, kaip sakoma, ne valdiškus, o savo, kas kokius turėjome – *Haix, Altberg* ir kt. Pirmą dieną sukorėme apie 35–40 kilometrų. Pasiekus kiekvieną maršrute nurodytą kontrolinį punktą, reikėjo įjungti radijo ryšio priemonę, užmegzti ryšį su vadovybe ir pasakyti, ką matai, kas ten yra, tada jie nurodydavo, ką daryti toliau tęsti žygį arba atlikti kokią nors užduotį, jeigu šalia yra instruktorius. Pirmą dieną nedaug tebuvo instruktorių, tad pagrindinė užduotis buvo atlikti žvalgybą. Paskui teko naktį persikelti per upę ir tada jau prasidėjo antroji pratybų fazė. Žodžiu, pirmos dienos akcentas buvo kolektyvinė užduotis – atlikome vietovės žvalgybą, buvo nurodytos koordinatės, kur turime ateiti prie tekančios upės. Per ją apie 70–80 m reikėjo keltis, surišus kuprinę į neperšlampamą apsiaustą, vadinamąjį pončą. Nebuvo paprasta. Prie upės atėjome apie 3 val. nakties, pūtė vėjas ir lijo – pasitiko žvarbus Velso oras. Plaukti nebuvo šilta. Laimė, upė nebuvo srauni, virvės nereikėjo, šalia plaukė kateris, iš jo buvome stebimi, kad neatsitiktų kas bloga. Deja, vieną mūsų grupės narį ištiko lengva hipotermija, jį

ėmė nekontroliuojamai krėsti drebulys, ir tai mus šiek tiek išmušė iš vėžių – ką daryti, kai tokia situacija? Keliantis per vandenį laikomasi tam tikrų taktikos reikalavimų – būtina rūpintis sauga. Net ir sušalę, šlapi iki paskutinio siūlo saugojome prieigas. Truputį paspartinome tempą, užlipę į statų kalną greitai persirengėme. Drebulio krečiamą karį aprengėme pirmiausia, kad šis sušiltų, atsigautų, o tada jau pasirūpinome ir savo apranga. Netrukus situaciją pavyko stabilizuoti, vaikinas atsigavo ir tęsė žygį toliau. Pirmoji fazė oficialiai baigiasi tada, kai parengiamas patrulio raportas – viso nueito maršruto aprašas, įvykdytų užduočių ataskaita, kokią informaciją surinko patrulis, kaip atrodė priešai, ką jie veikė, kokia jų rutina ir moralė, kokie galimi priartėjimo prie jų keliai. Žodžiu, britai turi patogią patrulio raporto formą, į kurią galima įrašyti visą surinktą žvalgybinę informaciją. Taigi per naktį, kol buvo apibendrinama informacija, mes turėjome apie 2–3 valandas patrulio raportui suformuluoti. Tai buvo visos grupės atliktų veiksmų išvados. Kai kurių komandų vadai jas rašo vieni patys, bet aš supratau, kad stokosiu laiko, todėl išdalinau grupei raporto formos lapus, kad vienas aprašytų, pavyzdžiui, nueitą kelią, kitas – surinktą informaciją, aš pildžiau grafą apie galimus priartėjimo kelius ir t. t. Įveikėme tokį kolektyvinį darbą, net per aptarimą buvome pagirti, kad labai išsamiai parengėme raportą. Paskui prasidėjo antroji fazė. Buvo jau galima palikti dalį ekipuotės ir pasiimti tik tuos daiktus, kurie dar bus reikalingi. Taigi kuprinės svoris nuo 28 kg sumažėjo, tarkim, iki 15 kg, bet vis tiek ir ginklas, ir likusi ekipuotės dalis antrą parą, regis, daug labiau laužia nugarą. Priešų vaidmenį sukūrė patys britai, iš anksto suformuoti jų daliniai kruopščiai ruošiasi pratyboms, jie aprūpinti ir panašiomis uniformomis, ir ginklais, primenančiais atributus realių dalinių, su kuriais būtų kovojama pagal numatytą scenarijų. Priešai nuolat važinėjo aplinkui, mus nuo kalnų stebėjo ir fotografavo, tad ir mes turėjome būti atidūs, įsiminti kiekvieną detalę.“

Sprogimai, kraujas ir minos

„Antrą dieną testuojami komandiniai ir individualūs įgūdžiai kilus įvairiems incidentams. Atsimenu vieną labai realiai imituotą situaciją: mes įeiname į kaimelį ir girdime, kaip krinta artilerijos sviedinys. Vos užimame priedangą, artilerijos sviedinys sprogsta ir pasigirsta sužeistų gyventojų klyksmai, siaubo ištiktųjų riksmai. Mūsų užduotis – kuo greičiau suskirstyti nukentėjusiuosius pagal jų būklę, suteikti pirmąją pagalbą ir iškviesti medicininės evakuacijos transportą. Organizatorių pastangas suteikti pratybų situacijoms realumo iliustruoja, pavyzdžiui, toks faktas, kad į sužeistųjų imitatorių gretas buvo įtraukta realių invalidų (kojų ar rankų netekusių karo veteranų), kuriems prarastos galūnės vietoje buvo primontuota atitinkamai dirbtinė ranka ar koja su baisiomis plėštinėmis žaizdomis ir iš jų besiveržiančiu arteriniu krauju. Vos prisilietęs prie tokio „sužeistojo“, kad jam nesukeltum skausmo, impulsyviai atitrauki ranką, – tokia buvo vaidybos įtaiga. „Sužeistieji“ buvo tiek įsijautę į savo vaidmenis, kad ėmė šiurpas. Įveikti šią užduotį mums padėjo profesinių įgūdžių nestokojantis grupės paramedikas – iššyk matyti, kad sutvertas tokiam darbui. Jo paliepimai, kur kam eiti, ką daryti, padėjo grupei neprarasti savitvardos ir imtis tinkamų veiksmų. Gal mums todėl ir sekėsi neblogai, kad ne aš vienas turėjau atsakyti už kiekvieną žingsnį, o visi buvome savo srities specialistai – kas kuravo artilerijos iškvietimą, kas – technikos atpažinimą, kas – pirmosios pagalbos teikimą ir pan. Sužinoję savo užduotis, kariai iš karto perimdavo gal ne grupės valdymą, o jos kontrolę, ir būdavo pagrindiniai tos situacijos žaidėjai. Pirmoji pagalba toli gražu nebuvo vienintelė užduotis, dar turėjome pereiti minų lauką... Tai nebuvo improvizuoti sprogmenys, o šiaip jau standartinis minų laukas. Mus atvedė prie miškelio ir parodė lauką, kurio dalį karo inžinieriai jau buvo išminavę, bet liko maždaug 100 ar 200 m atkarpa – ją turėjome išminuoti pagal numatytas procedūras. Pvz., reikia atsigulti ant žemės ir su tam tikru zondu smaigstant tikrinti, ar ta kryptimi galima eiti. Šitaip patikrinus, paliekami popieriniai žymekliai, kad ta perėja yra saugi. Ankstesniais metais būta ir sudėtingesnių situacijų, pvz., greitosios pagalbos automobiliui įvažiavus į minų lauką patrulis turi iš ten išgabenti nukentėjusius asmenis ir pan. Šįkart, kaip sakiau, situacija nebuvo tokia

Patrulio raportas – ne vien įvykdytų užduočių ataskaita, bet ir išsami informacija.

komplikuota, tik vienas kabliukas – būtinai reikėjo įsiminti, kiek matei iškastų minų, kokia jų paskirtis – prieštankinės ar pėstininkams skirtos minos, dar geriau, jei pažįsti, kokia ta mina – fugasinė, skeveldrinė, ir t. t.“

Kulkos virš galvos

„Visą informaciją, kurią per tas dvi paras surinkau, – toliau pasakojo būrio vadas, – vėliau turėjau aptarti (vadinamasis dibryfas – angl. *debreaf* – apklausinėti žvalgą po kokio nors žygio; išklausyti jo ataskaitą) su *S2* ir *Mi6* (žvalgybos ir kontržvalgybos) karininkais. Jie detaliai visko klausinėjo: koks buvo scenarijus, kokie priešo ketinimai ir kokios buvo minos tam tikrame taške, ar atkreipėme dėmesį, kur mus galėjo stebėti ir kokią informaciją apie mus galėjo surinkti? Mes iš anksto žinojome, kad tokia apklausa bus, todėl išeidami į Kambrijos patrulį netgi turėjome pasiėmę diktofoną. Vos ką nors neįprasta pamatom, išsitraukiame diktofoną ir įrašom, pvz.: „12:50. Ant x kalvos, koordinatės tokios ir tokios, matome tam tikro modelio automobilį, žmogus daro vieną ar kitą veiksmą, įtariame, kad tai yra priešas.“ Per minėtą apklausą panašūs įrašai mums labai pravertė, net pratybų instruktoriams padarė įspūdį šis mūsų sumanymas.

Tarp pagrindinių savybių, kurios buvo vertinamos per pratybas, buvo ir artimos kovos bei kliūčių įveikimo įgūdžiai. Įsiminė testas, kai naktį buvome nuvesti į tam tikras pozicijas ir buvo pakeltas dronas su naktinio matymo įranga. Iš transliuojamo vaizdo sužinojome, kur įrengta priešų patrulių bazė, ir mums buvo duota užduotis pulti tą bazę. Pažadėta, kad mus parems kulkosvaidžiai. Ataka buvo išties įspūdinga, nes teko judėti po realia kulkosvaidžių ugnimi virš galvų – kyla šioks toks stresas matant, kaip virš tavęs tamsoje švilpia tikros trasuojančios kulkos, be to, žinant, kad lygiai po minutės, kulkosvaidžiams nutilus, teks pradėti šturmą. Vėliau šį epizodą papildė kiti, ne mažiau įspūdingi vaizdai – žmonių sulaikymas, nukautųjų apieškojimas ir kt. Visa situacija atrodė išties labai tikroviškai. Priešų bazėje buvo trys žmonės. Du mes nukovėme, o trečias iškart pasidavė. Mes jį greitai sulaikėme, apieškojome ir išvedėme iš bazės. Tada reikėjo apklausti, t. y. sužinoti jo vardą, vadą, karinį laipsnį, ką jis čia veikia, žodžiu, toks nedidukas tardymas. Kai sužinojome tuos duomenis, instruktoriai patvirtino, kad užduotį įvykdėme ir galime pereiti prie kitų.

Patrulio techninių žinių bagažą teko pademonstruoti atsakinėjant į orlaivių, transporto priemonių ir įrangos atpažinimo klausimus. Didelių keblumų nekilo. Mums rodė daugiausia rusiškų karinio transporto priemonių, kurias reikėjo atpažinti, nuotraukas. Lietuviai dar iš sovietmečio neprastai pažįsta šią techniką, todėl rodytų nuotraukų ir teisingų atsakymų santykis buvo 10:10. Prieš tai buvome išskirstyti į tris grupes. Kol vieni atliko technikos atpažinimo testą, kiti turėjo pajungti radijo techniką, o treti – iškviesti netiesioginę ugnį.“

Visi už kiekvieną

„Jei lygintume individualius lietuvių ir britų patruliavimo įgūdžius, mūsų nuostabai, paaiškėjo, kad esame pasirengę neblogiau negu jie. Pavyzdžiui, britai iš to bataliono, kuris mus priėmė, lygiai tą pačią dieną išėjo į Kambrijos patrulį kaip ir mes, tik septyniomis valandomis anksčiau: jie – 3 val. naktį, o mes 10 val. ryte. Kai finišavome, paaiškėjo, kad mus priėmusio britų dalinio patrulį aplenkėme dešimčia valandų. Manau, jiems kartais trukdo keistokas vadovavimo šablonas – būrio vadas stengiasi aprėpti viską: navigaciją, ryšius, netiesioginės ugnies iškvietimą ir kt. Jie nesimoko dalytis darbais. Mano galva, tai nėra gerai, nes jeigu būrio vadas pervargsta, gali priimti blogus sprendimus. Veikiausiai tąkart taip ir buvo: vadas perdegė ir ėmė „grybauti“. Matyt, mūsų vadovavimo modelis priimtinesnis – galima pasitikėti visais žmonėmis ir jie žino, ką daro. O jeigu tau kas negero atsitiktų, vadovavimą gali perimti bet kuris karys, ir jis taip pat viską, kas numatyta, įvykdys.

Beje, nepaminėjau dar vienos užduoties. Pirmą parą, kai vykdėme infiltraciją, mums buvo nurodytas toks lyg ir koridorius, užterštas neidentifikuotomis nuodingomis medžiagomis (ChBRN). Jau prieš patekdami į jį kiekvienas turėjome vilkėti visiškai sandarų apsauginį kostiumą, o perėję užterštą teritoriją atlikti aprangos švarinimo užduotį, kad saugiai pagal numatytas procedūras galėtume nusivilkti apsauginius drabužius, kitas ChBRN priemones ir tęsti pratybas. Pražioplinusiai užterštą ruožą grupei užduotis neįskaitoma, jai minusuojami taškai, todėl prastėja galutinis įvertinimas. Ankstesnių metų varžybų programoje buvo numatytas ir vadinamųjų SERE įgūdžių išmėginimas. Tuomet, kiek žinau, reikėjo aptikti kaimelį, kurio žmonės geria užterštą vandenį. Kariai juos turėjo pamokyti, kaip pasigaminti vandens filtrą ir išva-

Kambrijos patrulio dalyvių, www.army.mod.uk; www.ukdefencejournal.org.uk; www.themilitarytimes.co.uk ir www.i1.wp.com nuotr.

lyti teršalus. Bet mes tokios užduoties negavome.

Pratybose naudotas mums neįprastas kompiuterinis netiesioginės paramos ugnimi iškvietimo simuliatorius. Jis padarytas taip, kad pirma turi įšliaužti į imituojamą stebėjimo postą, įrengtą antrame pastato aukšte. Paėmęs pultelį matai, kas vyksta „už lango“, t. y. monitoriuje regi su realiu susietą vaizdą, pavyzdžiui, stovinčius tankus, šarvuočius ir pan. Kai iškvieti netiesioginę ugnį ir artilerija ateina į pagalbą, sviedinių sprogimo įspūdį sukuria netoliese realiai detonuojančios garsinės granatos. Efektas fantastiškas.

Taškai skiriami pagal užduočių kontrolinį sąrašą (angl. *checklist*). Jeigu viską darai pagal būtinas procedūras, gauni maksimalų taškų kiekį. Pavyzdžiui, nurodyta, kad prieš suteikiant pirmąją pagalbą, privalai užtikrinti savo saugumą, t. y. užsimauti gumines pirštines prieš liečiant kraujuojantį žmogų. Taip ir padarėme: kai artilerijos sviedinys sprogo minėtame kaimelyje, pamatę sužeistą asmenį, jo pažeistas arterijas, pirmiau užsimovėme pirštines ir tik paskui suskatome tvarstyti, stabdyti kraujavimą ir gaivinti. Kaip sakiau, padėjo darnūs visos komandos veiksmai. Pagrindines užduotis mes jau žinojome, joms ruošėmės. Mūsų snaiperiai buvo ir šturmo specialistai, patardavo, kur ir kaip judėti, paramedikas puikiai išmanė savo sritį, turėjome karį, sukaupusį netiesioginės paramos ugnimi iškvietimo patirties, o kitas labai gerai išmanė navigaciją. Žodžiu, buvome užlopę visas pagrindines skyles. Man teliko koordinatoriaus vaidmuo, kad visi grotų kaip iš natų.“

Paskutiniai štrichai

„Rekordinį kiekį Kambrijos patrulio aukso medalių iškovojo įvairios grupės iš JK kariuomenės gurkhų brigados, – apibendrino ltn. J. Uža. – Jei gerai prisimenu, iš šios brigados 2019 m. Kambrijos patrulyje dalyvavo 11 komandų. Jie – ilgamečiai varžybų lyderiai. Turbūt nieko stebėtina – kai patenki į pratybas keturis ar penkis kartus iš eilės, daug geriau joms gali pasirengti.

Kaip minėjau, pagal reglamentą kiekvieną komandą sudarė 8 kariai. Jeigu iškrenta bent vienas žmogus, daugiausia, ką gali laimėti likusi komanda, yra sidabro medalis. Iškritusiojo ekipuotė turi būti padalinta likusiems grupės kariams, ir kiekvienas iš jų, apkrautas papildomais kilogramais, tęsia patrulį. Dažniausia iškritimų priežastis – patirtos traumos ar dėl nuovargio atsinaujinę senų negalavimų padariniai. Per dvi paras nueiti 64 km – nėra mažai, turint omenyje Velso orus ir kitas tenykštes sąlygas: kalva už kalvos, gruntas slidus, nuolat reikia laipioti per vielų tvoras, nes aplinkui pilna avių ganyklų. Žodžiu, rizikos faktorių daug, ypač nelengva vyresniems ir anksčiau patyrusiems traumų. Vieną iš mūsiškių taip pat kamavo atsinaujinę skausmai, bet karys sukandęs dantis ėjo iki galo. Atsilaikėme visi – aštuoniese pradėjome ir baigėme. Miegoti beveik neteko. Teoriškai poilsiui buvo laiko, bet aš jį praleidau tobulindamas patrulio raportą. Iki atidavimo likus 2 val., mes jau iš dalies buvome jį parengę, beliko paskutiniai akcentai. Vis dėlto nutariau dar kartą peržiūrėti, pataisyti ir papildyti, užuot drauge su visa komanda miegojęs. Atidaviau raportą likus valandai iki kitos užduoties, bet užmigti jau negalėjau.

Britams Kambrijos patrulis yra tartum vertinamosios pratybos, kuriose testuojama individualioji ir skyriaus lygmens parengtis. Jeigu sugeba baigti tas pratybas ir pelnyti kokį nors įvertinimą – bronzą, sidabrą arba auksą, vadinasi, tas padalinys jau yra parengtas. Užtat šios pratybos rengiamos kasmet ir jose britų kariai išmėgina jėgas kartu su geriausiais pasaulio pėstininkais ir žvalgais. Šiemet Kambrijos patrulyje dalyvavo apie 1 000 karių iš JK ir 37 kitų šalių komandos. Kiek žinau, apie 30–40 proc. pratybas pradėjusių dalyvių jų nebaigė. Kai kurios komandos jau prie starto linijos atrodė pasmerktos. Jeigu matai žmogų, palinkusį nuo 46 kg sveriančios kuprinės, supranti, kad jo kelias nebus lengvas.

Kaip ir ankstesnių metų Lietuvos komandoms, mums ir vėl pavyko iškovoti sidabro medalį. Tai nereiškia, kad varžybose likome antri, tiesiog surinkome tiek taškų, už kiek patrulio dalyviai apdovanojami sidabru. Tokius pat medalius gali pelnyti kelios komandos. Šis rezultatas bendrame kontekste iš tiesų yra geras. Turiu omenyje, pavyzdžiui, Lenkijos komandą, kurią sudarę jų Specialiųjų operacijų pajėgų kariai pelnė sidabrą, itin stiprias rinktines atsiuntė danai ir latviai, bet ir jos nepasiekė aukso. Jeigu dar kada nors turėtume šansą dalyvauti Kambrijos patrulyje, manau, būtume tarp nugalėtojų. Ne tiek jau daug trūko. Padarėme viską, ką galėjome, o kad iškovotume sidabro medalius, turėjome įvykdyti daugiau nei 80 proc. visų užduočių.“ ▪

2019-aisiais VMPB Žvalgybos būrio komandai pavyko iškovoti sidabro medalį.

KASMET SAUSIO 1 D. GEDIMINO PILIES BOKŠTE SUPLEVĖSUOJA NAUJA TRISPALVĖ. PIRMASIS KARTU SU BŪRIU KARIŲ 1919 METŲ PIRMĄJĄ DIENĄ ČIA TAUTINĘ VĖLIAVĄ IŠKĖLĖ LIETUVOS SAVANORIS KAZYS ŠKIRPA. ŠIEMETINĖ CEREMONIJA, TĘSIANT ŠIO ŽYGDARBIO TRADICIJĄ, – ALFREDO PLIADŽIO FOTOGRAFIJOSE.

FOTOREPORTAŽAS

101-OJI

VĖLIAVOS DIENA

LIETUVA
KARYS SAVANORIS

PRIEŠ 100 METŲ SAUSIO 2 D. ROKIŠKYJE GIMĖ VIENAS IŠKILIAUSIŲ LIETUVOS PARTIZANŲ VADŲ VYTAUTAS GUŽAS-KARDAS. REMDAMIESI BENDRAŽYGIŲ PRISIMINIMAIS, LAIŠKAIS, PARTIZANŲ SPAUDA IR DOKUMENTAIS, TAIP PAT MGB SUDARYTOMIS BYLOMIS, APRAŠĖME IR *KARIO* SKAITYTOJAMS PATEIKIAME STRAIPSNĮ APIE ŠIO LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJO GYVENIMO IR KOVOS KELIĄ.

VYTAUTAS GUŽAS-KARDAS. 100

Ramona Staveckaitė-Notari
Dalius Žygelis

Vytautas Gužas gimė ūkininkų Romualdo Gužo ir Karolinos Čepukaitės-Gužienės šeimoje. Jie buvo neturtingi – teturėjo 4 ha žemės, o augino net devynis vaikus. I pasaulinio karo metais V. Gužo tėvai buvo pasitraukę į Rusiją. Grįžę trumpam apsistojo Rokiškyje, vėliau persikėlė į Rokiškio apskrities Sičiūnų kaimą.

Kai gimė Vytautas, šeimoje jau augo pirmagimė Stefanija. Paskui Gužų šeimoje pasaulį išvydo Boleslovas, Jonas, Genovaitė, Danielius, Ona, Regina ir Bernadeta.

Gimtosiose Rokiškio apylinkėse V. Gužo tėvas 1920 m. buvo įsidarbinęs Panemunėlio policijos punkte, tačiau po kurio laiko vėl pradėjo ūkininkauti. Jis mirė 1939 m., sulaukęs vos 41-erių.

V. Gužas pirmuosius mokslus pradėjo Maželių kaimo mokykloje, vėliau lankė Pandėlio šešiametę mokyklą. 1936–1939 m. mokėsi Salų žemės ūkio mokykloje pienininkystės specialybės.

V. Gužo šeimoje buvo itin puoselėjamos tautinės lietuviškos vertybės. Ką tik susikūrusiai Lietuvos valstybei buvo labai svarbu užauginti patriotišką ir stiprios tautinės savimonės jaunų žmonių kartą. Jau tuo metu jaunos valstybės kūrėjai suvokė, kad stiprų tautinį identitetą turintys Lietuvos gyventojai yra savotiškas Lietuvos valstybės saugumo ir klestėjimo garantas. Nepriklausomybės kartos jaunuolių patriotinių jausmų formavimuisi įtakos turėjo daug veiksnių: romantizuota Vytauto Didžiojo laikų Lietuvos istorija, leidžianti didžiuotis Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste (LDK) nuo Baltijos iki Juodosios jūros, jaunimo organizacijų kūrimasis ir aktyvi jų patriotinė veikla.

Ne išimtis buvo ir būsimasis signataras. V. Gužas labai žavėjosi LDK laikotarpiu, legendiniais lietuvių lakūnais Steponu Dariumi ir Stasiu Girėnu, Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. akto signatarais, domėjosi skautų veikla. Vaikystėje ir paauglystėje susiformavusios tautinės vertybės V. Gužą paskatino pasirinkti partizano kelią, kai sovietai okupavo Lietuvą.

Įsigilinus į visų aštuonių Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos signa-

tarų socialinę kilmę, tampa aišku, kad visi jie užaugo patriotinėse šeimose ir jų pasirinkimas kovoti su savo šalies okupantais buvo ne atsitiktinis, o dėsningas.

♦♦♦

1939 m. rugpjūčio 23 d. pasirašyti slaptieji Ribbentropo-Molotovo pakto protokolai ir netrukus prasidėjęs II pasaulinis karas pakeitė ne tik nepriklausomos Lietuvos valstybės, bet ir šimtų tūkstančių Lietuvos žmonių likimą. Iki to laiko gyvenę nepriklausomos Lietuvos kūrimo ir puoselėjimo idėja šalies gyventojai staiga susidūrė su karčia realybe – Lietuvos valdžia pasirodė esanti visiškai bejėgė prieš 1940 m. birželio 14 d. Sovietų Sąjungos (SSRS) ultimatumą. Daugelis jaunuolių, deja, tik beviltiškai galėjo stebėti, kaip Raudonoji armija okupuoja Lietuvos teritoriją.

Nepaisant demokratiniu balsavimu priimto Lietuvos Vyriausybės sprendimo ginklu nesipriešinti SSRS invazijai, kapituliacija prieš valstybę agresorę nepriklausomoje Lietuvoje užaugusiai kartai atrodė kaip šalies išdavystė. Nenorėdami susitaikyti su tuo, kad Lietuva ir vėl bus ištrinta iš pasaulio politinio žemėlapio, didžioji dalis patriotiškai nusiteikusio jaunimo įsitraukė į pogrindinę antisovietinę veiklą. Šiuo keliu pasuko ir būsimas partizanas V. Gužas. Jo brolis Danieliaus Gužas savo prisiminimuose rašė, kad dar pirmosios sovietų okupacijos metais Vytautas, mokydamasis Fredos sodininkystės mokykloje Kaune, įstojo į Lietuvių aktyvistų frontą (LAF), prasidėjus SSRS ir Vokietijos karui, dalyvavo 1941 m. Birželio sukilime Kaune. Vėliau V. Gužas apsigyveno Taujėnuose, kur per visą vokiečių okupacijos laikotarpį (iki 1944 m. vasaros) dirbo buhalteriu bendrovėje „Pienocentras". Tačiau pirmoji sovietų okupacija ir nacistinės Vokietijos okupacijos metai – iki šiol mažiausiai ištyrinėtas V. Gužo biografijos laikotarpis.

1944 m. vasario 16 d. generolas Povilas Plechavičius pakvietė Lietuvos jaunuolius stoti į Lietuvos vietinę rinktinę (LVR) ir kovoti su artėjančia sovietų armija bei Armija Krajova. Patriotiškosios lietuvių visuomenės, gen. P. Plechavičiaus ir karininkijos intencija buvo paversti LVR apginkluota ir apmokyta organizacija – būsimos Lietuvos Respublikos kariuomenės pagrindu – branduoliu, aplink kurį būtų suformuoti kariniai junginiai, pokario suirutėje galinčiu daryti didelę įtaką siekiant atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Į šią rinktinę įstojo ir V. Gužas. Tačiau jo veikla nuo 1944 m. vasaros iki įstojimo į partizanų gretas Tauragės apskrityje įvairiuose šaltiniuose atspindima skirtingai. Nagrinėdami V. Gužo biografiją ir remdamiesi skirtingais šaltiniais, istorikai pateikia dvi versijas. Pirmoji – V. Gužas 1944 m. vasarą kartu su frontu traukėsi per Liepojos uostą į Vakarus, bet Vokietijoje pateko į sovietų nelaisvę, į SSRS vežamas gyvuliniame vagone ties Taurage su kitais bendražygiais pabėgo. Tų pačių metų rudenį pradėjo partizanauti Pietų Žemaitijoje. Antroji – V. Gužas buvo išsiųstas į Vokietijos karinę žvalgybos mokyklą, 1944 m. gruodį parašiutu nusileido Tauragės apylinkėse, įsitraukė į ginkluotą antisovietinį pogrindžio pasipriešinimą.

Naujai rasti archyviniai duomenys – pretekstas trečiajai versijai. Pagrindinis šios versijos šaltinis yra 1948 m. vasarą areštuoto buvusio V. Gužo bendražygio Jeronimo Budniko tardymo protokolai. Jei tikėti, kad MGB tardomas J. Budnikas pasakojo tai, ką iš tiesų atsiminė, o ne jį tardžiusiems MGB karininkams kūrė save pateisinančias versijas ar kalbėjo vien dėl to, kad tardymų metu reikėjo kažką kalbėti, tai galimos kai kurios 1944–1945 m. laikotarpio V. Gužo biografijos korekcijos.

J. Budnikas-Audronis, Antano Joniko-Rolando būrio partizanas,

Vytautas Gužas (priklaupęs pirmas iš dešinės) su Kęstučio apygardos partizanais. Fotografuota 1948 m. vasarą.

buvo suimtas 1948 m. rugpjūčio 10 d. Kaune. KGB tardymo protokoluose yra užfiksuota, kad J. Budnikas su V. Gužu buvo pažįstami nuo 1943-iųjų, kai abu dirbo Taujėnuose. V. Gužas dirbo „Pienocentre“ buhalteriu, o J. Budnikas – raštininku Taujėnų valsčiaus valdyboje. 1944 m. liepą jį kartu su V. Gužu sulaikė vokiečiai netoli Panevėžio ir nakčiai uždarė į Panevėžyje esančias patalpas, kuriose tuo metu buvo surinkta apie 70 lietuvių tautybės vyrų. Kitos dienos rytą visus juos išvežė į Kauną. Šančių kareivinėse jie praleido porą dienų, paskui buvo išvežti į Tauragės geležinkelio stotį, iš ten išgabenti priverčiamųjų darbų į Vokietiją. J. Budnikas nė karto per tardymus neužsiminė, kad jis ir V. Gužas priklausė LVR (apie tai sužinome iš kitų partizanų parodymų).

J. Budniką ir V. Gužą išvežė darbams į Vokietiją neatsitiktinai – šitaip vokiečių valdžia elgdavosi su jai nepaklususiais plechavičiukais. J. Budnikas su V. Gužu ir kitais lietuviais Vokietijoje prie Torno (dabar – Torunė, Lenkija) miesto kasė gynybinius griovius, vėliau buvo perkelti į Graudenso miestelį (dabar – Grudziondzas, Lenkija). Iš šio miestelio J. Budnikas kartu su V. Gužu, kitais dviem lietuviais Andriumi Veprausku ir Juozu Gegužiu pabėgo. Jie apsistojo netoliese esančiame kaime. 1945 m. vasarį Raudonajai armijai stumiant vokiečius, visi keturi lietuviai atvyko į Graudenso miestelyje esantį specialųjį punktą, kur gavo pažymas. Su jomis išvyko į Tilžės filtracijos komisiją, kad gautų leidimą grįžti į Lietuvą.

1945 m. liepos pradžioje jie iš Tilžės išvyko į Lietuvą. A. Veprauskas ir J. Gegužis išsilaipino vos kirtę sieną, o J. Budnikas su V. Gužu – Tauragėje. Taigi 1945 m. liepą atvykęs į Tauragę V. Gužas įstojo į partizanų gretas Pietų Žemaitijoje.

Apie ankstyvąjį V. Gužo partizanavimo laikotarpį daugiausia informacijos suteikia jau minėto J. Budniko tardymo protokolai, taip pat partizano Gaudento Kisieliaus-Tomo liudijimas ir Kęstučio apygardos ryšininkių Rožės Jankevičiūtės-Jurgio ir Onos Mockutės-Genovaitės parodymai. Anot partizano G. Kisieliaus, V. Gužas, įstojęs į *Rolando* partizanų būrį, su J. Budniku tapo neišskiriamais bendražygiais.

Tauragėje V. Gužas susisiekė su seniai pažįstamu Jonu Strainiu-Marsu, kuris tuo metu vadovavo suburtam partizanų būriui Batakių ir Eržvilko valsčiuose. Pasak J. Budniko, jis su V. Gužu J. Strainio būryje prabuvo tris paras, paskui perėjo į *Maželio* būrį, nes jame trūko kovotojų. *Maželio* būrys buvo pervardytas į *Daktaro*, vėliau – į *Rolando* būrį. 1945 m. liepą jame buvo šie partizanai: būrio vadas Jonas Starkus-Maželis, vado pavaduotojas A. Jonikas-Rolandas, V. Gužas, Jonas Mejeris-Algimantas, Antanas Seneckis-Dikas, broliai Antanas ir Bronius Liesiai, *Žydelis*, *Vytenis*, Jonas Juozaitis (Paliokas)-Melchioras ir J. Budnikas.

V. Gužas labai greitai tarp partizanų pelnė autoritetą. 1946 m. pavasarį jis jau tapo naujai paskirto būrio vado A. Joniko-Rolando pavaduotoju. Dar 1945 m. rudenį, *Maželį* pažeminus iki eilinio partizano pareigų, vadovavimą būriui perėmė A. Jonikas-Rolandas, šis 1946 m. pradžioje V. Gužui suteikė pirmąjį slapyvardį – *Mindaugas*.

Tuo metu *Rolando* būrys priklausė Lydžio rinktinei ir daugiausia veikė Eržvilko valsčiuje. V. Gužas su *Rolando* būrio partizanais aktyviai kovojo su sovietiniais okupantais, okupacinės valdžios atstovais ir ginkluotais kolaborantais. Antai 1945 m. lapkričio 10 d. *Rolando* ir *Gintaro* būrių bendros pajėgos užpuolė Gaurės miestelį, užėmė jame esančias okupantų valstybines įstaigas. Į Purviškių mišką partizanai išsivedė valsčiaus komsorgą Vincą Pranskaitį ir tris stribus. Juos tardė ir pats V. Gužas. Vėliau partizanai šiuos asmenis sušaudė už tėvynės išdavimą. Dar 1993 m. istorikas Vytenis Almonaitis užrašė *Rolando* būrio partizano Stasio Plienaičio-Valdemaro, dalyvavusio Gaurės puolime, prisiminimus: *„Tai buvo 1945 m. rudenį. Tuomet buvau Antano Joniko-Rolando būryje. Pagal vado slapyvardį mus ir vadino Rolando būriu. Laikėmės daugiausia Purviškių miškuose, todėl kartais mus dar ir Purviškių būriu vadindavo. Tas būrys pradėjo organizuotis, kai į mišką išėjo toks Mockus iš Purviškių, o prie jo prisidėjo A. Jonikas, būsimas vadas. Be jų ir manęs, būryje dar buvo Vytas Gužas-Mindaugas, buvęs stribas Bronius Jukna, broliai Petras ir Povilas Jackiai, Jonas Stoškus-Eimutis ir keli kiti. Būryje buvo ir trys parašiutais nuleisti partizanai – broliai Antanas ir Bronius Liesiai ir Jeronimas Budnikas. Tai tie vyrai ir ėmė Gaurę. Pagalbon buvo pasitelkti dar du vyrai iš Pavidaujo būrio – broliai Juozas Kisielius-Gerviukas ir Antanas Kisielius-Mikutis. <...> Pradžiai sudarėm veiksmų planą. O jis buvo toks – nueisim ryte, kai prie stribų būstinės nueina sargyba (naktį du visada patruliuodavo). Keturiese pulsim stribų būstinę, du užims tiltą per Šešuvį (kad atkirstų kelią į Tauragę), du uždarys kelią į Eržvilką, trys užims valsčiaus pastatą, du likviduos komunistus Pranskaičius,*

du, jei reikės, Gaurės kapinėse globos sužeistuosius, du nukirps telefono į Tauragę laidus. Taip mes visi – iš viso apie 15 vyrų – turėjome savo užduotis. Ženklą puolimui (iššauti raketą), turėjo duoti tie, kurie bus prie Šešuvies tilto, nes jiems toliausiai eiti. Mes gerai žinojome, kur yra stribų būstinė, kiek joje stribų, kas yra jų viršininkas, kas Gaurės valsčiaus viršaitis ir partorgas, kur jie dirba ir gyvena, taip pat viską gerai žinojome apie Gaurės miestelio komunistus ir komjaunuolius. <...> Sargyba prie būstinės kažkodėl dar buvo (gal per anksti atėjome), bet po pirmų šūvių metė ginklus ir pabėgo. <...> Sėkmingai veikė ir kiti. Broliai Liesiai ir Gužas užėmė valsčių. Pastarasis šiek tiek mokėjo rusiškai, tai galėjo atsirinkti mus dominančius dokumentus – žmonių, numatytų ištremti į Sibirą ar neatidavusių prievolių, sąrašus ir kt.

Partizanas Antanas Seneckis-Žaibas kartu su dar vienu kovos draugu stribą Vincą Pranckaitį surado namuose savo kambaryje ir paėmė gyvą. Abu broliai Kisieliai laikė užėmę tiltą per Šešuvį. Bet niekas Gaurės stribams į pagalbą neatvažiavo (laiku telefoną nukirto!), tai jie „be darbo“ liko. Gaurėje prabuvome kokias tris valandas. Dar užėmėm paštą, parduotuvę. Iš jos, paėmę stribų arklius, prisikrovėm visą vežimą prekių (ypač daug buvo muilo ir degtukų). Su savimi išsivarėm ir kelis (lyg penkis – tiksliai neprisimenu) belaisvius. Juos miške ištardėme. Tardė A. Liesis, V. Gužas, A. Jonikas ir aš. Buvo surašytas nuosprendis – visus sušaudėm ir miške užkasėm.“

1946 m. balandį V. Gužas dalyvavo užpuolant Kulvertiškių kaimo sviesto gamyklą. Birželį Eržvilko valsčiaus Kalniškių kaime patekęs su J. Budniku, A. Joniku-Rolandu ir *Stepuku* į kareivių pasalą, V. Gužas buvo sužeistas – jam peršovė kojos kulną, tačiau net ir sužeistas jis sugebėjo nušauti vieną kareivį.

V. Gužas su bendražygiais iš *Rolando* būrio 1946 m. sausį inscenizavo Henriko Danilevičiaus-Vidmanto pagrobimą. H. Danilevičius tuo metu dirbo Eržvilko

Prisiminimų apie Gaurės miestelio puolimą autorius partizanas Stasys Plienaitis-Valdemaras (dešinėje)

gimnazijos direktoriumi, taip pat palaikė ryšius su Lydžio rinktinės štabu. Iškilus pavojui, kad sovietų saugumas jį gali susekti ir suimti, H. Danilevičius-Vidmantas, padedamas *Rolando* būrio partizanų, inscenizavo savo pagrobimą.

Partizanų gretose kovodamas toli nuo savo gimtųjų vietų V. Gužas nenutraukė ryšių su šeima. Padedamas ryšininkės Onos Mockutės susitikdavo su motina Karolina Gužiene. Susitikti su savo sūnumi Pietų Žemaitijoje ši atvykdavo iš Rokiškio krašto. Veikiausiai iš motinos V. Gužas sužinojo, kad jo jaunesnieji broliai Boleslovas ir Jonas taip pat įstojo į partizanų gretas ir kovoja Rokiškio krašte. B. Gužas žuvo 1946 m. rugpjūčio 16 d. Kazliškio apylinkėse (Rokiškio aps.), o J. Gužas už paramą broliui 1945 m. sausio 20 d. buvo suimtas ir nuteistas 10 m. Gulago ir 3 m. tremties. Bausmę jis atliko Intos lageryje, dirbo anglies šachtose Kožyme. 1957 m. J. Gužo byla buvo nutraukta, o jis pats reabilituotas.

Ryšininkė O. Mockutė neatsitiktinai pagelbėjo V. Gužui susitikti su motina. V. Gužas Onai jautė romantiškus jausmus. O. Mockutė-Genovaitė su V. Gužu susipažino būdama *Rolando* būrio ryšininke. Pasak jos, būsimasis signataras jai rodė didelį palankumą ir simpatiją. V. Gužui iš *Rolando* būrio perėjus į Lydžio rinktinę, jie kurį laiką susirašinėjo laiškais, kuriuos perduodavo per O. Mockutės brolį partizaną Izidorių Mockų ir jos motiną Rozaliją Mockienę. Viename iš laiškų V. Gužas rašė: *„Miela Onute, sugrįžome, jau saulė leidžiasi už miškų, tuoj ateis slėpiningasis vakaras. Tris dienas nesimatėme, o jau pasiilgau. <...> Sielą kutena malonus jausmas, kad gavau aplankyti ir pamatyti tave, Onute.“*

1948 m. sausį O. Mockutė buvo suimta ir nuteista 25 m. kalėti Gulage. Bausmę atlikti ją išsiuntė į Mordovijos ASSR. Po Stalino mirties bausmė buvo sumažinta iki 10 metų.

Pirmaisiais partizanavimo metais V. Gužas labai greitai įgijo tiek partizanų vadovybės, tiek eilinių kovotojų, tiek ir vietos gyventojų pasitikėjimą; buvo pastebėtas ir Kęstučio apygardos vadovybės.

Kęstučio partizanų apygarda tuo metu išsiskyrė iš visų Lietuvos partizanų apygardų. Šios apygardos partizanai, ypač vadas Juozas Kasperavičius-Visvydas, buvo vieni pirmųjų, prakalbę apie būtinybę vienyti Lietuvos partizanų pajėgas, steigti centrinę visų partizanų vadovybę. Taigi V. Gužas, įstojęs į Kęstučio apygardos partizanų gretas, tarsi neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik įsitraukti į Lietuvos ginkluotojo pasipriešinimo vienijimosi procesus.

Nėra išlikusio įsakymo ir nėra tiksliai žinoma data, kada V. Gužas tapo Lydžio (vėliau pervardyta Aukuro) rinktinės štabo viršininku. Akivaizdu, kad organizaciniai jo sugebėjimai nepraslydo pro akis tuometiniam Lydžio rinktinės vadui H. Danilevičiui-Vidmantui. 1947 m. H. Danilevičius buvo oficialiai paskirtas Lydžio rinktinės vadu ir netrukus rinktinės štabo viršininko pareigas pasiūlė V. Gužui-Mindaugui. Dar 1946 m. gegužę panaikinus Antano Stoškaus-Railos apsaugos būrį, H. Danilevičius jį perorganizavo ir perdavė vadovauti V. Gužui. Taigi V. Gužas nuosekliai kilo partizanų hierarchijos laipteliais.

1948 m. vasarą buvo suimta Kęstučio apygardos štabo ryšininkė Rožė Jankevičiūtė-Jurgis. Tardoma ji išsitarė, kad V. Gužą-Mindaugą, Aukuro rinktinės štabo viršininką, pažinojusi keliais slapyvardžiais: *Valentinas*, *Daukantas*, o dažniausiai jį bendražygiai vadindavę *Geraldu*.

1946 m. rugsėjo 12 d. Pietų Žemaitijos partizanai įkūrė Jungtinę Kęstučio apygardą. Pirmuoju vadu tapo Juozas Kasperavičius-Visvydas. Daugelis Kęstučio apygardos štabo vadovaujančių partizanų atėjo iš Lydžio rinktinės, kuri Tauragės apskrityje buvo viena iš stipriausių ir įtakingiausių partizanų formuočių.

Kęstučio apygardos vadu išrinkus J. Kasperavičių-Visvydą, pogrindžio centralizavimo ir vyriausiosios partizanų vadovybės sudarymo darbai įgavo dar didesnį pagreitį. Saugumiečių atsako ilgai laukti nereikėjo – 1947 m. į Batakių valsčiaus apylinkes buvo atsiųstas MGB agentas Juozas Markulis-Erelis, kad įtikintų partizanus apie ginkluotosios kovos beviltiškumą. Ši MGB agento kelionė buvo nesėkminga (jam taip ir nepavyko išsiaiškinti Kęstučio apygardos štabo bunkerio vietos), todėl saugumiečiai prieš apygardos partizanus ėmėsi itin brutalių ir aktyvių veiksmų. Buvo suduoti keli labai skaudūs smūgiai visai Kęstučio apygardai.

1947 m. balandžio 4 d. Šimkaičių valsčiaus Paparčių kaime Masalskienės sodyboje žuvo net vienuolika Lydžio rinktinės štabo apsaugos būrio partizanų. Vienintelis iš partizanų V. Gužas liko gyvas – buvo tik sužeistas. Jausdamas kaltę dėl jo būrį ištikusios nelaimės, po šios tragedijos V. Gužas kautynėse dalyvaudavo tik išskirtinais atvejais. Visas savo jėgas skyrė organizaciniam darbui.

1947 m. balandžio 9 d. Batakių valsčiaus Antegluonio kaime kareiviams apsupus eigulio Juozo Juknos sodyboje įrengtą Jungtinės Kęstučio apygardos štabo bunkerį, susisprogdino apygardos vadas J. Kasperavičus-Visvydas ir jo adjutantas Albinas Biliūnas-Džiugas. Apygardos štabas buvo visiškai sunaikintas.

Vakarų Lietuvoje 1947 m. sunaikinus senosios Žemaičių apygardos vadovybę (suimtas Jonas Semaška) ir Kęstučio apygardos štabą, pogrindis gerokai pakriko.

Tuo metu Kęstučio apygardos štabo Organizacinio skyriaus viršininkas Petras Bartkus-Žadgaila lankėsi pas Knygnešio rinktinės vadą Joną Žemaitį. Netrukus atvykusi ryšininkė R. Juknevičiūtė partizanams pranešė apie Kęstučio apygardos vadovybės žūtį. P. Bartkus su J. Žemaičiu nedelsdami nusprendė atkurti šią apygardą.

1947 m. gegužės 20–25 d. vykusiame Jungtinės Kęstučio apygardos rinktinių vadų susitikime J. Žemaitis buvo paskirtas atkurtos apygardos vadu. Pats J. Žemaitis per tardymus pabrėžtinai teigė, kad į naujai formuojamą apygardos štabą buvo itin svarbu suburti patikimus partizanus.

1947 m. rudenį R. Jankevičiūtė susisiekė su Aukuro (buvusios Lydžio) rinktinės vadu H. Danilevičiumi ir perdavė jam J. Žemaičio prašymą tuometinį rinktinės štabo viršininką V. Gužą perkelti į Kęstučio apygardos štabą. Toks J. Žemaičio pasitikėjimas paties V. Gužo nesužavėjo. Pasak R. Jankevičiūtės, jis parašė J. Žemaičiui laišką, prašydamas palikti jį Aukuro rinktinės štabe. Visgi J. Žemaičiui pavyko įkalbėti V. Gužą pereiti į naujai formuojamą štabą ir eiti apygardos štabo Operatyvinio skyriaus viršininko pareigas. Apie savo darbą štabe V. Gužas ryšininkei O. Mockutei rašė:

Žuvusio bendražygio laidotuvės miške. Pirmas iš kairės – Henrikas Danilevičius-Vidmantas, ketvirtas – Vytautas Gužas.

„Čia tapau paskirtas pareigoms, kurios reikalauja begalinės energijos, valios ir sumanumo. Patekau į kietas rankas, kur nedrįstu pareikšti nuovargio, paguodos: žodis „negalima“ iš žodyno turi būti išbrauktas. Dirbam per dienas ir naktis, negaudami jokio atsikvėpimo.“

Tapęs Kęstučio apygardos štabo nariu, V. Gužas visomis jėgomis įsitraukė į Lietuvos partizaninių pajėgų vienijimosi procesus. Užsimezgė V. Gužo ir J. Žemaičio draugystė, jų santykiai buvo grįsti ypatingu tarpusavio pasitikėjimu ir abipuse pagarba. Kęstučio apygardos ryšininkė Marija Mikšaitė-Babunė prisimena, kad visuomet į susitikimus J. Žemaitį lydėjęs V. Gužas-Geraldas.

J. Žemaičiui tapus Kęstučio apygardos vadu, buvo žengti pirmieji realūs žingsniai visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimo ir 1949 m. vasario 16 d. LLKS Tarybos deklaracijos pasirašymo link. V. Gužas tapo vienu pagrindinių veikėjų, centralizuojant partizanų pogrindį, organizuojant būsimų signatarų suvažiavimą.

1947 m. rugsėjo 8 d. V. Gužas dalyvavo Kęstučio apygardos ir Savanorio rinktinės (buvusi Knygnešio) atstovų susitikime netoli Kryžkalnio. Buvo nutarta įkurti naują partizanų apygardą. J. Žemaičio žodžiais: *„Tuo metu Vakarų Lietuvoje buvo jau visiškai pribrendęs trečios apygardos steigimo reikalas, nes Kęstučio apygarda buvo per daug išplėtusi savo ribas.“* Nauja apygarda buvo įkurta 1948 m. gegužę ir pavadinta Prisikėlimo vardu, o jos vadu paskirtas P. Bartkus-Žadgaila.

1947–1948 m. žiemą V. Gužas praleido Kęstučio apygardos štabo bunkeryje, įrengtame Skaudvilės valsčiaus Kušleikos kaimo ūkininko Mėlynausko sodyboje. Slėptuvei buvo suteiktas Aušros vardas. Kartu su V. Gužu bunkeryje buvo J. Žemaitis, A. Liesis, P. Bartkus ir M. Orlingis. Pagrindinis štabo rėmėjas buvo to paties kaimo gyventojas Benediktas Kazlauskas.

Naujai suformuotos Kęstučio apygardos štabo nariai daug dėmesio skyrė apygardos partizaninių junginių ryšiams atstatyti, ryšiams su kitomis apygardomis palaikyti ir laikraščio „Laisvės varpas“ leidybai atnaujinti. V. Gužas taip pat buvo atsakingas už Kęstučio apygardos dokumentų saugojimą ir archyvavimą. Ypač svarbu buvo atstatyti ryšius su panaikinta Žemaičių apygarda, sustiprinti jos struktūras. 1947 m. gruodį V. Gužas per ryšininkę Aldoną Maziliauskaitę-Gegutę susisiekė su Šatrijos rinktinės vadu Vladu Montvydu ir buvo pradėti darbai dėl Žemaičių apygardos atkūrimo. Į kitą susitikimą su V. Montvydu 1948 m. sausį atvyko ir pats J. Žemaitis. Bendromis pastangomis 1947–1948 m. žiemą pavyko atnaujinti Žemaičių apygardos štabo veiklą.

1948 m. kovą Kęstučio apygardos štabas ėmėsi naujų iniciatyvų dėl lietuvių tautinio pogrindžio centro steigimo. Suformavus naują Prisikėlimo apygardą, Kęstučio apygardos štabe liko dirbti J. Žemaitis, V. Gužas ir A. Liesis. Buvo siekiama užmegzti glaudesnius ryšius su Žemaičių apygardos vadovybe ir šias apygardas sujungti į aukštesnį organizacinį vienetą – sritį. Po kelių susitikimų su Žemaičių apygardos vadovybe, susitarus su Prisikėlimo apygarda, 1948 m. birželį buvo sukurta Vakarų Lietuvos (Jūros) sritis. J. Žemaitis buvo paskirtas srities vadu, o V. Gužas tapo srities štabo viršininku. Naujas pareigas žymėjo ir naujas V. Gužo slapyvardis – *Kardas*. J. Žemaitis netrukus srities vado pareigas perdavė Aleksandrui Milaševičiui-Ruoniui, o pats visas jėgas skyrė organizuojant aukščiausią vieningą Lietuvos pogrindžio vadovybę.

O, skambėk per amžius vaikams Lietuvos. Kad laisvės nevertus, kas negina jos!

LAISVĖS VARPAS

Nr. 130

Kęstučio Apygardos Organas

ŠĖTONIŠKUMO ŽENKLE x/

Žmonija savo pažangos kelyje jau kelis kartus yra turėjusi taip didelių sukrėtimų, kad tuomet daugeliui rodėsi, jog ligi tol pasiektoji kultūra jau žlugo ar bent atsidūrė ant bedugnės krašto. Tokiais įvykiais buvo Romos imperijos griuvimas, hunų arba vėl totorių antplūdžiai. Tačiau kiekvieną kartą, gali sakyti, paskutinį momentą, kultūra būdavo išgelbėta sukoncentruojant visas dvasines bei fizines jėgas ir pasipriešinant piktui. Po to sekdavo didžiulis dvasinių vertybių suklestėjimas ir jo bendrakeleivis – medžiaginis gerbūvis, kol vėl, amžiams slenkant, dvasinės vertybės po truputį pradėdavo išsekti ar skursti šiokiadienio maišatyje.

Šitokį laikotarpį mes gyvename dabar. Tačiau jis yra gerokai skirtingas nuo ankščiau buvusių. Šių laikų barbarai užplūdo, nešdami ne vien tik medžiaginį griovimą, kaip kitados.

♦♦♦

1949 m. vasario 2–22 d. vykęs Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas buvo vienas reikšmingiausių įvykių mūsų šalies partizanų kovų istorijoje. Būdamas Vakarų srities štabo viršininkas V. Gužas-Kardas ypač daug prisidėjo organizuojant (kiek tai buvo įmanoma to meto sąlygomis) iš Pietų Lietuvos atvykusių Dainavos ir Tauro apygardų vadų Adolfo Ramanausko-Vanago ir Aleksandro Grybino-Fausto susitikimą su J. Žemaičiu.

1949 m. sausį į Kęstučio apygardos štabą Viduklės valsčiaus Paupio kaime atvyko A. Ramanauskas-Vanagas ir A. Grybinas-Faustas su palyda. Pirmiausia Pietų Lietuvos partizanų vadai norėjo susisiekti su Jūros srities vadu Aleksandru Milaševičiumi-Ruoniu, o per jį – su J. Žemaičiu-Vytautu. Netrukus Pietų Lietuvos vadų susitikimas su A. Milaševičiumi-Ruoniu įvyko netoli Adakavo. Partizanus į šį susitikimą lydėjo visas Kęstučio apygardos štabas. Susitikime taip pat dalyvavo V. Gužas-Kardas ir Antanas Liesis-Tonis.

Po šio susitikimo A. Ramanauskas-Vanagas su A. Grybinu-Faustu ir Jūros srities štabo vadovybe išvyko pas J. Žemaitį. Pakeliui V. Gužas-Kardas juos nuvedė į Birutės rinktinės štabą, iš ten jie buvo palydėti į Prisikėlimo apygardos štabą. Ir tik po ilgų patikrinimų A. Ramanauskui-Vanagui ir A. Grybinui-Faustui buvo leista susitikti su J. Žemaičiu-Vytautu. Susitikimas įvyko vasario 6 d. Jaugelių kaime, tačiau jo pradžia buvo kupina įtampos. J. Žemaitis įtarė turįs reikalų su provokatoriais. Toks atsargumas A. Ramanausko-Vanago nė kiek netrikdė. Apie tai byloja partizanų dokumentai: *„Vytautas po šešias valandas trukusio pasitarimo Vanagui ir Faustui pareiškė: „Arba jūs esate pasišventę partizanai, arba labai gerai parinkti ir apmokyti provokatoriai!“ Susidarė nejauki padėtis, tačiau kokia nors išeitis turėjo būti rasta. Pasiūlymai buvo tokie: Vanagą arba Faustą pasilikti kaip įkaitą, o kitą etapo keliu grąžinti per Nemuną, arba pasitikėti. Šalia viso kito nulėmė Kardo* (Vytauto Gužo, – aut. past.) *garantavimas savo gyvybe, kad Vanagas ir Faustas tikrai*

Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities ir Kęstučio apygardos partizanų vadų susitikimas. Pirmoje eilėje (iš kairės): Antanas Seneckis-Žaibas, Vytautas Slapšinskas, Vaclovas Ivanauskas-Vytenis, Henrikas Danilevičius-Vidmantas, Vytautas Gužas-Kardas, Aleksandras Milaševičius-Ruonis, Antanas Liesys-Idenas, Aleksas Miliulis-Neptūnas, neatpažintas, Robertas Gedvila-Sidabras, Mečys Orlingis. Fotografuota 1948 m.

Pakeliui į visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą. Būsimi LLKS Tarybos deklaracijos signatarai: Vytautas Gužas-Kardas (stovi pirmas iš dešinės), Adolfas Ramanauskas-Vanagas (priklaupęs centre) ir Aleksandras Grybinas-Faustas (stovi trečias iš dešinės). Fotografuota 1949 m. sausį.

yra Pietų Lietuvos partizanų srities vadai. Pabaigoje pasitarimų buvo nugalėtos ir kitos žymios kliūtys. 1949 m. vasario mėn. 8 d. vakaro metu visų lūpose jau skambėjo daina. Visų anksčiau išvardintų pasitarimų galutinėje išvadoje įvyko tai, kad nuo 1949 m. vasario mėn. 10 d. iki vasario 20 d. vyko LLKS Tarybos posėdžiai.“

J. Žemaitis visiškai pasitikėjo senu bendražygiu V. Gužu, tai ir lėmė, kad istorinis suvažiavimas įvyktų.

1949 m. vasario 2–22 d. Radviliškio apskrities Mėnaičių kaime S. Mikniaus sodyboje įrengtame bunkeryje posėdžiaudami 8 partizanų vadai – J. Žemaitis-Vytautas, A. Ramanauskas-Vanagas, Juozas Šibaila-Merainis, P. Bartkus-Žadgaila, V. Gužas-Kardas, Leonardas Grigonis-Užpalis, Bronius Liesis-Naktis ir A. Grybinas-Faustas – įkūrė LLKS, o 1949 m. vasario 16 d. pasirašė deklaraciją, kurioje konstatuojama, jog LLKS Taryba yra aukščiausiasis tautos politinis organas, vadovaujantis politinei ir karinei tautos išlaisvinimo kovai, kad būtų atkurta nepriklausoma demokratinė Lietuvos Respublika.

J. Žemaitis vieningai buvo išrinktas LLKS Tarybos prezidiumo pirmininku, jam suteiktas laisvės kovotojo partizanų generolo laipsnis.

Suvažiavimo dalyviai daug dėmesio skyrė LLKS veiklos programai. V. Gužas ypač akcentavo LLKS ideologijos klausimus: siūlė išryškinti idealaus laisvės kovotojo partizano savybes ir idėją, dėl kurios tauta kovoja ir kenčia. Jis teigė, kad didinant gyventojų sąmoningumą partizanų ir LLKS kadrų klausimas savaime išsispręs. V. Gužo-Kardo nuomone, būtinos apsirūpinimo iš valstybinių ūkių ir įstaigų operacijos ir jas turėtų vykdyti nedidelės partizanų pajėgos.

Kartu su A. Ramanausku-Vanagu V. Gužas parengė LLKS Tarybos kreipimąsi į visus krašto gyventojus Vasario 16-osios proga.

♦♦♦

Pasibaigus suvažiavimui, V. Gužas palydėjo namo grįžtančius A. Ramanauską-Vanagą ir A. Grybiną-Faustą. Po šios kelionės, atslūgus įtampai, pervargęs organizmas neatlaikė – V. Gužas-Kardas stipriai susirgo. 1949 m. laiške A. Ramanauskui-Vanagui jis rašė: *„Atsiskyręs su jumis pasijutau visai ligonis. Sunkus kosulys, silpnumas ir miegant didelis prakaitavimas... Manau, kad greitai jau reikės išsibraukti iš gyvųjų tarpo.“* Net ir stipriai negaluodamas V. Gužas atrado savyje jėgų ir 1949 m. balandį kartu su Jūros srities vadu A. Milaševičiumi-Ruoniu vizitavo Kęstučio apygardos štabą. Šio štabo partizanai buvo supažindinti su LLKS Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracija ir kitais priimtais sprendimais. Taigi V. Gužas-Kardas, kaip ir kiti signatarai, toliau tęsė partizaninį darbą, lydimą pavojų ir neišvengiamų netekčių.

1949 m. gegužės pradžioje V. Gužo sveikata pagerėjo. Jau minėtame laiške A. Ramanauskui-Vanagui jis rašė: *„Žavi pavasario gamta stiprina sielas, suteikia naujų jėgų, žadina kilnioms idėjoms, neša žinią, kad greit išmuš ta valanda, kada mūsų idealai išsipildys.“*

1949 m. vasaros pradžia buvo ypač sunki Žemaitijos partizanams. Birželio 7 d. dėl saugumo provokacijos žuvo visa tuometinė Kęstučio apygardos vadovybė: Aleksas Miliulis-Neptūnas, Albertas Norkus-Starkus ir Steponas Venckaitis, o sužeistas R. Gedvila pateko į priešo

Nuotraukos iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondų

rankas. Kitą dieną Viduklės valsčiuje išduotas ryšininko žuvo Gintaro rinktinės vadas Edmundas Kurtinaitis-Kalnius, per kautynes netrukus žuvo dar septyni apygardos štabo apsaugos kovotojai.

Kad sovietų saugumas lipa ant kulnų, žinojo ir pats V. Gužas. Jis A. Ramanauskui-Vanagui rašęs: *„Turime žinių, kad priešas smulkiai žino apie J[ūros] vad[us] ir skiria didelės reikšmės mūsų sunaikinimui.“*

MGB pastangos sunaikinti Jūros srities štabo vadus netrukus išsipildė tragiškai. MGB agentas Radzevičius nustatė, kad A. Milaševičius-Ruonis su kitais Jūros srities štabo nariais atvyks pas Skaudvilės valsčiuje, Kavadonių kaime, besislapstantį sužeistą srities štabo viršininką V. Gužą-Kardą. 1949 m. birželio 11 d. saugumiečiai susekė V. Gužo slapstymosi vietą. *„Partizano Vytauto Gužo žuvimo išvakarėse aš akėjau bulves ir mačiau, kaip siautė NKVD kareiviai. Šniukštinėjo ne tik sodybas, bet ir krūmus, laukus, kelius. Kavadonių kelyje ir kitose vietose buvo pastatyti kulkosvaidžiai. Buvo aišku, kad saugumiečiai kažką konkrečiai žino ir buvo pasiruošę. Partizanų būrys, žmonės buvo sekami ir einama jų pėdomis. Būriui pavyko pasitraukti už Ančios tilto. Kodėl liko Gužas vienas aš nežinau. Jis slėpėsi Jono Jankausko eglynėlyje, nes ten buvo geresnė priedanga. Prasidėjo susišaudymas, tačiau jėgos buvo nelygios. V. Gužas atsišaudė, kol turėjo šovinių, metė granatą, o paskutine kulka, nenorėdamas pasiduoti, nusišovė pats. Nepasidavė gyvas, žuvo su uniforma. Rytojaus dieną sužinojau, kad garbingai žuvo ne eilinis kovotojas, o Vakarų srities štabo viršininkas“*, – apie V. Gužo žūtį jo broliui Danieliui pasakojo tiesioginis įvykių liudininkas J. Bertašius. Žuvusio srities štabo viršininko palaikus atpažino MGB suimtas Kęstučio apygardos štabo viršininkas R. Gedvila.

♦♦♦

Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio prezidiumo pirmininko 1948 m. lapkričio 23 d. išleistu aktu Nr. 2 V. Gužui suteiktas laisvės kovotojo partizanų kapitono laipsnis. LLKS Tarybos prezidiumo pirmininko 1949 m. vasario 16 d aktu Nr. 8 jis apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais.

V. Gužo gyvenimas, jo partizaninė veikla ir tragiškas likimas – tarsi tris okupacijas per ketverius metus patyrusios Lietuvos atspindys. II pasaulinio karo ir pokario mėsmalė V. Gužą į savo sūkurį įtraukė pačiomis žiauriausiomis formomis.

V. Gužo, tik dvejais metais jaunesnio už nepriklausomą Lietuvos valstybę, vienintelis tikslas buvo išsaugoti Lietuvos nepriklausomybę, atkurti valstybingumą. 1990 m. Kovo 11-osios akto signatarai išpildė V. Gužo ilgai puoselėtą viltį – atkūrė Lietuvos nepriklausomybę.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, buvo deramai įvertinta ir V. Gužo (po mirties) auka – Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos 1997 m. gruodžio 22 d. sprendimu V. Gužui pripažintas kario savanorio statusas; Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1998 m. gegužės 13 d. įsakymu jam suteiktas kapitono laipsnis; 1998 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu – Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinas; 2011 m. rugpjūčio 19 d. – Rokiškio krašto garbės piliečio vardas.

♦♦♦

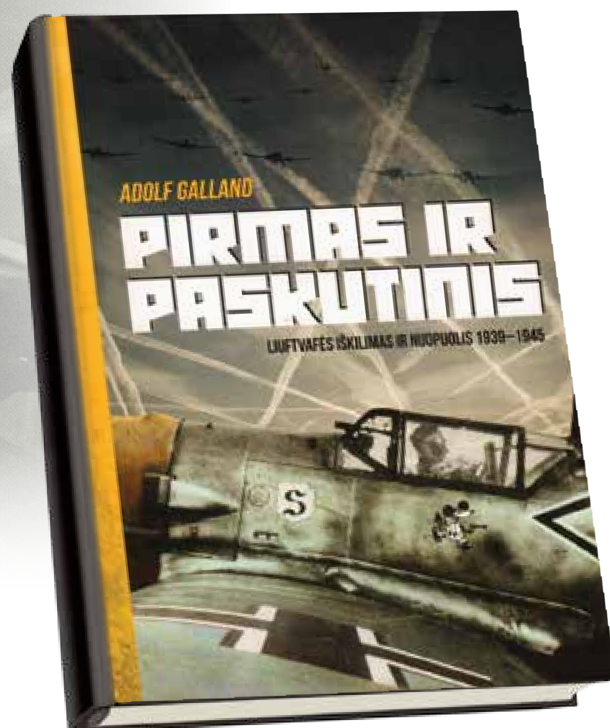
Jaunesnysis V. Gužo brolis, profesorius, akustinių reiškinių tyrinėtojas Danielius Gužas, mena, kad Vytautas buvo ramaus būdo. Danielius teigia: *„Neprisimenu, kaip jis galėjo atrodyti supykęs, nes tokio jo veido nemačiau.“* Anot Danieliaus, Vytauto elgesys, jo siekis gėrio, mokslo, žinių buvo pavyzdys ne tik jam, jaunesniam broliui, bet ir kaimo jaunimui, ir suaugusiems. Vytautas mėgo skaityti, žavėjosi legendiniais lietuvių lakūnais Steponu Dariumi ir Stasiu Girėnu. Jis visada buvo patriotiškai nusiteikęs. Jam netrūko nei ryžto, nei kovingumo. Savo broliui Danieliui knygutėje Vytautas parašė: *„Negailėk savęs paaukoti Tėvynei, ainiai per amžius tave minės.“* Pasak Danieliaus, brolio Vytauto gyvenimo kelias buvo trumpas – vos 29 metai, tačiau nepriekaištingas. Mokslo ir kovų draugai jį apibūdindavo kaip humanišką, padėdavusį kitiems žmonėms ir bendražygiams. Tai buvo vadas, sugebėjęs laimėti mūšius prieš gerokai gausesnį priešą. ■

Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities vadas Aleksandras Milaševičius-Ruonis ir štabo viršininkas Vytautas Gužas-Kardas. Kitoje fotografijos pusėje – partizano Vlado Mišeikio-Tarzano, rinkusio ir aprašiusio bendražygių nuotraukas, ranka užrašytas tekstas.

Vakaru-Srities-Vadas
Ronis-Žuva 1949-IX-9
Mindaugas-Žuva 1949-VI-13

1937 m. pradėti eksploatuoti *Messerschmitt Bf-109 (Me-109)* lėktuvai …angėse galėjo atlikti pačias įvairiausias užduotis.

ADOLF GALLAND

PIRMAS IR PASKUTINIS

LIUFTVAFĖS IŠKILIMAS IR NUOPOLIS 1939–1945

A. Galando ir Trečiojo reicho fiurerio A. Hitlerio susitikimas.

„Kalbama, kad pirmasis numuštas lėktuvas gali turėti lemiamos įtakos tolesniam naikintuvo piloto darbui. Tai tiesa. Daugelį lakūnų, kuriems ilgai nepavyksta pasižymėti pirmosios pergalės oro mūšyje, dažniausiai dėl nelaimingai susiklosčiusių aplinkybių arba tiesiog aplenkiant sėkmei gali apimti nepasitenkinimo jausmas arba jiems atsiranda nevisavertiškumo kompleksas, kurio be galo sunku atsikratyti. Man pasisekė. Mano pirmoji pergalė prilygo vaikų žaidimui.“

Visgi Adolfo Gallando – naikintuvų aso ir Trečiojo Reicho naikintuvų aviacijos vado – karjera toli gražu neprilygo „vaikų žaidimui“, nes šis *Messerschmitt Bf-109*, o vėliau ir reaktyvinio *Me-262* pilotas, visų pirma, buvo oro mūšių dalyvis, atlikęs per 700 kovinių skrydžių, numušęs 104 priešo lėktuvus, jo nuopelnai įvertinti aukščiausiais to meto Vokietijos apdovanojimais – Riterio kryžiumi su ąžuolo lapais, kalavijais ir briliantais.

Trečiojo reicho karinių oro pajėgų ženklas.

Praėjusiais metais lietuvių kalba išleista A. Gallando knyga yra detalus ir netgi smulkmeniškas pasakojimas tiek apie paties piloto karjerą II pasaulinio karo metais, tiek ir apie Trečiojo Reicho karinių oro pajėgų – liuftvafės – kovas, įgytą ir kurį laiką turėtą pranašumą prieš sąjungininkus ir vėliau įvykusią tiek kovinę, tiek ir gamybinę katastrofą, nors ne kas kitas, o vokiečiai pirmieji pradėjo serijinę reaktyvinio naikintuvo *Me-262* gamybą ir besibaigiant II pasauliniam karui tai buvo tikras technikos stebuklas, tačiau jam, kaip ir daugeliui kitų karinių Vokietijos naujovių, nebuvo lemta išgelbėti šalies nuo kracho.

„Bet tomis dienomis Vokietijos likimas buvo galutinai nulemtas. Balandžio 25 d. amerikiečių ir sovietų kareiviai spaudė vieni kitiems rankas Torgau prie Elbės. Netrukus buvo pralaužtas paskutinis Berlyno gynybos žiedas. Raudona vėliava suplevėsavo virš Pokylių rūmų aikštės Vienoje. Vokietijos frontas Italijoje taip pat žlugo. Ant Pilzeno nukrito paskutinė bomba iš 2 755 000 tonų bombų, kurias Vakarų sąjungininkai numetė ant Europos per penkerius karo metus.

26-osios Šlageterio naikintuvų eskadros lėktuvas rengiamas skrydžiui. Ant jo [illegible] emblema – „S“ raidė skydelyje.

26-osios Šlageterio naikintuvų eskadros, kurioje tarnavo A. Gallandas, emblema

Vieną dieną surinkau visus savo lakūnus ir pasakiau: „Vertinant kariniu požiūriu, karas jau pralaimėtas. Net ir mūsų kovos veiksmai čia nieko nepakeis... Tačiau aš kausiuosi toliau, nes skraidymas *Me-262* man teikia daug džiaugsmo, ir didžiuojuosi, kad esu vienas paskutinių Vokietijos liuftvafės naikintuvų lakūnų... Tik tie, kurie jaučia tą patį, gali toliau su manim skraidyti...“ ▪

Parengė Darius Varanavičius

A. Gallandas piloto kabinoje. Jo lėktuvas paženklintas „S“ raide – 26-osios Šlageterio naikintuvų eskadros simboliu ir Peliuku Mikiu – [illegible]

Grėsmingasis *Me-262*: maksimalus greitis 900 km/h, kilimo greitis 1 200 m/s, skrydžio nuotolis 1 050 km, ginkluotas 4 30 mm pabūklais MK-108, 55 mm raketomis R4M ir dviem 250 arba 500 kg bombomis.

Ramūno Vaitkaus pieš.

Sandėliai anapus fronto

1919 m. Kai organizavomės, tai visko trūko, ypač ginklų ir šaudmenų. Drąsos turėjome sočiai, bet kišenė tuščia. Ir diržą dažnai reikėjo susiveržti. Kartais nebuvo kuo nuogą kūną pridengt, o apie kojas ir kalbėt netenka. Fronte darydavom iškilas, kad surastume, ką raudonieji yra kur nors blogai padėję, ir su jais pasidalindavome. Dažniausiai grįždavom iš iškilų „pilnais maišais“ nešini, bet retkarčiais pasitaikydavo, kad džiaugėmės, jog išnešėm sveiką kudašių, nors ir nosys kiek apkruvintos buvo.

Po sėkmingų Subačiaus, Šimonių, Viešintų, Kamajų veiksmų pulke labai pagausėjo savanorių. Daugelis jų buvo beginkliai. Jiems ir davėme laimikį. Kai nauji atvykę savanoriai klausdavo apie ginklą, parodydavau į priešo pusę.

– Ten mūsų ginklų sandėliai. Kaune arsenalo nėra.

Paskutiniai koviniai veiksmai savanoriams naujokams parodė, ką reiškia mano žodžiai apie ginklų sandėlius priešo pusėje.

Šaltinis: Generolo atsiminimai / Vincas Grigaliūnas-Glovackis; [atsakingieji redaktoriai Gintautas Jakštys, Gintautas Surgailis]; Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Lituanistikos tyrimo ir studijų centras. – Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2018. – 3 d. 2-ose kn.. – (Lietuvos kariuomenės istorija). D. 2–3, Lietuvoje; Demokratijos sūkuriuose. – 2017, p. 86–88.